

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Využití pohádek v dramatické výchově s dětmi předškolního roku

Using a fairy tales in drama education with preschool
children

Ivana Klímová

Vedoucí bakalářské práce: MgA. Alžběta Ferklová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma *Využití pohádek v dramatické výchově s dětmi předškolního věku* vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně, za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného, nebo stejného titulu.

Místo a datum:

Podpis

.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce MgA. Alžbětě Ferklové za odborné vedení práce a cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat mateřské škole, kde jsem mohla realizovat praktickou část bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá propojením literárního textu, se zaměřením na pohádky pro děti, ať se jedná o pohádku lidovou či autorskou, s dramatickou výchovou. Literární text se v tomto případě stane východiskem pro dramatickou lekci. Cílem mé práce je zjištění, zda po propojení dětské literatury, metod a technik dramatické výchovy si dítě lépe osvojí pohádkový příběh, což bude vést k jeho lepšímu porozumění. Taktéž se pokusím zjistit, jaké metody a techniky dramatické výchovy jsou vhodné pro děti předškolního věku, což je další cíl mé bakalářské práce.

Teoretická část popisuje dítě předškolního věku a jeho vývoj. Dále dramatickou výchovu a její podobu v mateřské škole. Popisují zde i charakteristiku učitele dramatické výchovy, metody a techniky vhodné pro mateřské školy. Zabývám se i strukturou a podmínkami lekce dramatické výchovy. V poslední řadě se věnuji spojení literárního textu a dramatické výchovy, kritériem pro volbu literární látky, vhodnými literárními žánry pro předškolní věk a charakteristikou pohádky.

V praktické části nalezneme pět dramatických lekcí vycházejících z pěti různých pohádek. Dále je zde hodnocena úspěšnost porozumění pohádek formou dotazníku, kdy se u první skupiny dětí realizovala dramatická lekce a v druhé skupině se pohádka pouze přečetla. V příloze nalezneme fotografie pomůcek potřebných pro dramatické lekce a texty pohádek.

Klíčová slova

Předškolní dítě, mateřská škola, dramatická výchova, metody a techniky dramatické výchovy, pohádky

Annotation

Bachelor thesis deals with linking a literary text with a focus on fairy tales, folk fairy tales or an author based fairy tales, to a dramatic education. In this case, the literary text shall become the starting point for a drama lesson. The objective of my work is to find out whether the linking children's literature to methods and techniques of a dramatic education help the children learn a fairy tale, which would lead to a better understanding of the fairy tale. I shall also try to find out what methods and techniques of a dramatic education are suitable for children of preschool age, as another objective of my bachelor thesis.

The theoretical part describes a child of preschool age and his or her development. Furthermore it describes a dramatic education and its form in the nursery school. I define here the characteristic of the drama teacher and the methods and techniques suitable for nursery school. I also deal with the structure and conditions of a drama lesson. Lastly, I deal with the connection of a literary text and a dramatic education, criteria for the choice of literary text, literary genres suitable for preschool age and the characteristic of a fairy tale.

In practical part I present five dramatic lessons based on five different fairy tales. I also evaluate through a questionnaire the success of the children understands of the fairy tales, while for the first group of children a dramatic lesson was carried out, and in the second group the fairy tales only read. In the annex there are photographs of the aid needed for dramatic lessons and fairy tale texts.

Keywords

Preschool child, nursery school, drama education, methods and techniques of drama in education, fairy tales

Obsah

Úvod	7
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Předškolní věk dítěte.....	8
1.1 Tělesný vývoj	9
1.2 Kognitivní vývoj	9
1.3 Sociální a emoční vývoj	10
2. Dramatická výchova	11
2.1 Dramatická výchova v mateřské škole	12
2.2 Osobnost učitele dramatické výchovy	12
3. Metody a techniky dramatické výchovy	13
3.1 Metody a techniky využité v praktické části bakalářské práce	13
3.2 Další vhodné metody a techniky pro děti v mateřské škole	15
4. Lekce dramatické výchovy	16
4.1 Struktura lekce dramatické výchovy	17
4.2 Podmínky pro dramatickou lekci.....	17
5. Literární text v dramatické výchově.....	18
5.1 Volba literární látky.....	19
5.2 Kritéria volby literární látky.....	19
5.3 Literární látka vhodná pro děti předškolního věku	20
5.4 Charakteristika pohádek	21
II PRAKTICKÁ ČÁST	23
6. Cíl praktické části.....	23
7. Výzkumné otázky	23
8. Metody.....	24
9. Charakteristika mateřské školy a tříd.....	24
10. Dramatické lekce	25
10.1 Kocourek na hostině.....	25
10.1.1 Podmínky.....	25
10.1.2 Struktura lekce	26
10.1.3 Reflexe lekce	28
10.1.4 Otázky k rozhovoru	29

10.1.5	Vyhodnocení rozhovoru	29
10.2	Kouzelná cesta domů	30
10.2.1	Podmínky	30
10.2.2	Struktura lekce	31
10.2.3	Reflexe lekce	34
10.2.4	Otázky k rozhovoru	35
10.2.5	Vyhodnocení rozhovoru	35
10.3	Kouzelná píšťalka	36
10.3.1	Podmínky	36
10.3.2	Struktura lekce	37
10.3.3	Reflexe lekce	40
10.3.4	Otázky k rozhovoru	41
10.3.5	Vyhodnocení rozhovoru	41
10.4	Honza a vrba	41
10.4.1	Podmínky	42
10.4.2	Struktura lekce	43
10.4.3	Reflexe lekce	45
10.4.4	Otázky k rozhovoru	46
10.4.5	Vyhodnocení rozhovoru	46
10.5	Jak Ctibůrek polykal andělíčky	47
10.5.1	Podmínky	47
10.5.2	Struktura lekce	48
10.5.3	Reflexe lekce	50
10.5.4	Otázky k rozhovoru	51
10.5.5	Vyhodnocení rozhovoru	51
11.	Vyhodnocení výzkumných otázek	52
Závěr	54
12.	Seznam použitých informačních zdrojů	55
12.1	Dětská literatura	55
12.2	Odborná literatura	55
13.	Přílohy	58

Úvod

Téma bakalářské práce *Využití pohádek v dramatické výchově s dětmi předškolního věku* se zabývá propojením dramatické výchovy a literárního textu. S dramatickou výchovou mám již zkušenost ze střední školy, kdy jsem si ji zvolila jako specializaci a proto je mi toto téma velmi blízké. Bohužel zařazování dramatické výchovy do mateřských škol je velmi často opomíjené.

Během mých praxí v předškolních institucích jsem se s využitím pohádek v programu školy setkala nejčastěji ve formě, kdy učitel pohádku dětem pouze přečetl a poté byla následná reflexe a doptávání se dětí na otázky k textu. Proto v bakalářské práci poukazuji na další možnost práce učitele s literárním textem, kdy se literární dílo stává východiskem pro dramatickou výchovu. Z literárních žánrů se zaměřuji na pohádky, které jsou hojně využívané u předškolních dětí. Ať již je to lidová nebo autorská pohádka. Pro děti to není náročný žánr, kladně i hodnotím její uspořádanost a snadnou orientaci v souvislostech

Rovněž chci poukázat na jednu z možností, jak lze dramatickou výchovu v mateřských školách uplatnit a jaký pozitivní přínos pro děti může mít. Pokusím se zjistit, jak dramatická výchova dopomůže dítěti s porozuměním pohádkového textu. A mimo jiné, zda jsou děti předškolního věku schopné absolvovat dramatické lekce bez předchozí zkušenosti. Za cíl jsem si stanovila zjistit, zdali po realizaci dramatické výchovy a jejích metod a technik si děti lépe osvojí a pochopí pohádku, než když jim je pohádka pouze přečtena učitelem. Dále uvedu metody a techniky, které jsou vhodné pro práci s dětmi předškolního věku. Vše ověřuji během pěti dramatických lekcí.

I TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole se stručně zabývám dítětem předškolního věku, převážně jeho tělesnému, kognitivnímu, sociálnímu a emocionálnímu vývoji.

Ve druhé kapitole se věnuji obsahu dramatické výchovy a s jakou podobou se můžeme setkat v mateřské škole. Dále se zaměřuji na specifika učitele dramatické výchovy.

Rozdíl mezi metodou a technikou dramatické výchovy a jejich obsah je náplní třetí kapitoly. Charakterizuji zde i metody a techniky použité v praktické části bakalářské práce. Uvádím i další možné metody a techniky, které jsou vhodné pro práci s dětmi v mateřské škole.

Čtvrtá kapitola pojednává o možném způsobu přípravy dramatické lekce a jejich zákonitostech. Popisuji jednu z možných struktur dramatické lekce a upozorňuji na podmínky, které musíme vzít v potaz, když dramatickou lekci připravujeme.

Poslední kapitolu věnuji literárnímu textu v dramatické výchově, možnostem a kritériím volby literární látky. Uvedené jsou zde i různé literární žánry, které jsou vhodné k využití v mateřské škole. V poslední řadě se zabývám charakteristikou pohádky a jejími druhy.

1. Předškolní věk dítěte

V mateřských školách se setkáváme s dětmi v předškolním věku, což je vývojové období, které v širším pojetí můžeme chápat jako období dítěte od narození do nástupu na základní školu, kde se odehrává povinné základní vzdělávání. Dle Průchy a Koťátkové (2013, s. 48 – 49) můžeme předškolní věk dělit na mladší a starší. Mladší předškolní věk začíná narozením dítěte a končí po dovršení věku tří let. Starší předškolní věk je v období od tří do šesti let.

V tomto období mohou děti navštěvovat předškolní zařízení. Nejčastěji se jedná o mateřskou školu. Ta je určena dětem ve věku zpravidla od tří do šesti let, nejdříve však pro děti od dvou let (Smolíková a kol., 2018, s. 6).

Úkolem mateřských škol je příprava dítěte na základní školu. Ale stále je zde velmi důležitá rodinná výchova. Předškolní období je obdobím hry, což je hlavní činnost,

při které se projevuje aktivita dítěte. U dítěte dochází k tělesným, duševním i sociálním změnám, se kterými by měl být každý učitel obeznámen. V následujících podkapitolách uvádím ty nejdůležitější z nich, na které si musíme dát pozor, jelikož dále mohou ovlivňovat tvorbu a úspěšnost dramatických lekcí.

1.1 Tělesný vývoj

U dětí předškolního věku se pohyby stále zpřesňují, jsou elegantnější a plynulejší. Zlepšuje se celková koordinace pohybů. Mají velkou pohybovou potřebu, proto by měly mít prostor pro dostatek pohybových aktivit, díky kterým se budou dále rozvíjet. Zvládají chůzi po schodech se střídáním nohou, lezení, šplhání, skákání na místě či běhání a vyhýbání se překážkám. Díky zkvalitnění koordinace se dítě zlepšuje i v oblasti sebeobsluhy. Samo se zvládá oblékat i svlékat, uklízet po sobě hračky, zavazovat si tkaničky, zapínat knoflíky a zvládá také základní hygienu.

V oblasti jemné motoriky se pohyby také zpřesňují. Zlepšuje se koordinace ruky a oka, taktéž zacházení s tužkou, kdy už můžeme vidět špetkový úchop. V období čtvrtého roku dítěte pozvolna dochází k vyhranění lateralit. Děti zvládnou stříhat dle čáry, navlékat korálky, modelovat z plastelíny nebo stavět kostky na sebe. Se zdokonalováním se v jemné motorice souvisí i vývoj kresby. V předškolním věku dítě kreslí vše, co ho zaujme, zvládá napodobovat tvary a kreslí lidskou postavu i s některými detaily.

1.2 Kognitivní vývoj

Charakteristické pro dítě předškolního věku je názorné myšlení, které se vyznačuje nepřesností a absencí komplexnosti. Je velmi úzce spjaté s tím, co dítě vnímá nebo si představuje. Taktéž bychom ho mohli označit jako prelogické, jelikož děti v tomto věku nedokážou logicky myslet. Typickým znakem je egocentrismus, který ovlivňuje uvažování dítěte a dochází k nepřesnému poznávání. Dále se projevuje fenomenismus, kdy se dítě upíná na určitý obraz reality. Taktéž se objevuje prezentismus a topismus, kdy se fixují na tady a teď, tedy řeší přítomnost. Dalšími znaky jsou magičnost, což značí, že reálný svět objasňují pomocí fantazie, tudíž mají zkreslené poznání. Absolutismus znamená, že každé poznání má zřejmou platnost, jelikož proměnnost názorů dospělých je pro ně velice nesrozumitelná. U dětí předškolního věku se setkáme i s polidšťováním neboli antropomorfismem. Přestože dítě zvládá rozeznávat živé a neživé, tak neživým předmětům přisuzuje lidské vlastnosti.

Představy jsou pestré a bohaté. Díky nim si lépe přibližuje pro něj složitě pochopitelnou realitu. Paměť je bezděčná, kdy si uchovává informace, aniž by je chtělo uchovat. Setkáme se taktéž s mechanickou pamětí a konkrétní, kdy si lépe zapamatuje konkrétní události, než když mu jsou poskytnuty jako slovní popis. Objevuje se synkretické vnímání. Dítě vnímá předmět jako celek. Má potíž rozeznávat části a celek. Dochází k rozvoji řeči, obohacování slovní zásoby a osvojování gramatiky. Často se u dětí setkáváme s otázkou: „proč?“. Pro komunikaci využívají souvětí. Zvládají vnímat delší čtené texty.

1.3 Sociální a emoční vývoj

V předškolním období dochází k socializaci i mimo rodinné vztahy. Dítě nastupuje do instituce a seznamuje se s novou sociální skupinou. Budují se základy pro existenci ve společnosti. Získávají nové sociální dovednosti a zkušenosti. Dochází k interakci s vrstevníky či novou autoritou, jako je učitel v mateřské škole. Rozvíjí se komunikace, kooperace, osamostatnění nebo také sebeprosazení ve skupině. Ale samozřejmě má rodina pro dítě velmi důležité postavení. Rodiče jsou pro něj zdroj jistoty, bezpečí a vzorem. Dítě předškolního věku má větší potřebu být s vrstevníky. Navazuje s nimi vztahy, které mají krátkodobější charakter. Získávají a osvojují si dosud nové role. Například role vrstevníka, role kamaráda nebo role žáka mateřské školy (Vágnerová, 2012, s. 225).

Emoce u dětí v předškolním období jsou stálejší a klidnější, než v předchozím období. Ale i tak jsou velmi silné a snadno se mění z jedné na druhou. Pozvolna se rozvíjí emoční inteligence, kdy jsou pro děti očividnější své i cizí pocity. Avšak cizí emoce posuzují velmi subjektivně a taktéž závisí na situačním kontextu. Učí se zvládat oddalování svého uspokojení. Budují si emoční paměť, kdy se lépe rozpomínají na své dřívější pocity. Začínají postupně chápat rozměr nejbližší budoucnosti, což u dětí způsobuje, že se začínají na něco těšit.

Setkat se také můžeme s menším negativnějším emočním laděním u dítěte. Co se týče zlostných reakcí, projevují se nejčastěji při interakci s vrstevníky. Samozřejmě, že své emoce nedokážou vždy usměrňovat. Jedná-li se o velmi silnou afektivní reakci, emoce se poté vymykají jejich kontrole. Při zvládání emocí musíme brát v potaz i temperament dětí.

Dochází i k pozvolnému odpoutávání se od matky a přilnutí k někomu jinému. Vznikají první lásky. Z hlediska vztahových emocí dále pociťují sympatie a antipatie. Taktéž se rozvíjí pocit sounáležitosti.

2. Dramatická výchova

Nejprve je důležité si říci, co vlastně dramatická výchova je, čím se zabývá a až poté se věnovat tomu, jak může vypadat v mateřské škole.

„Dramatickou výchovu lze definovat jako tvořivý proces, při němž dochází ke zkoumání a prověřování tématu a vytváření vlastních postojů v konfrontaci s postoji ostatních zúčastněných, a to skrze vlastní prožitek na základě vlastní činnosti.“ (Svobodová, 2011, s. 9)

Účastníkům dramatické výchovy je zprostředkována možnost zkoušky na život, kdy si během dramatických lekcí mohou vyzkoušet různé životní situace bez různých následků. Mají možnost pozměňovat a prověřovat, jak fungují lidské vztahy a děje.

„Dramatická výchova působí na osobnostní a sociální rysy účastníků, to je na jejich postoje, hodnotové škály, poznatky o životě a lidech, psychické funkce, schopnosti a individuální a sociální dovednosti.“ (Machková, 2012, s. 8)

Dramatická výchova obsahuje několik principů, které směřují k její definici a odlišují ji od jiných výchov a stylů práce. Prvním principem je princip zkušenosti. Protože co si děti samy prožijí, to je pro ně mnohem přínosnější, než když danou věc pouze vidí nebo slyší. Nové zkušenosti vedou děti k postupnému utváření základů pro osobní postoje. Taktéž pomáhají ke kvalitnějšímu zapamatování, jelikož jedinec dochází k prohloubenějšímu pochopení. Prožitek je další princip, který dětem například při hře v roli zprostředkuje poznatek ze života druhých lidí. Dochází k formování žebříčku hodnot. Osvojují si nové postoje a způsoby chování.

Mezi principy můžeme řadit i hru, která provází děti během celého předškolního období. Dalším nezastupitelným principem je tvořivost, bez které by dramatická výchova nemohla být.

Dramatická výchova se uplatňuje ve skupině, kde dochází ke spolupráci, komunikaci či toleranci. Dramatická činnost vyžaduje partnerství mezi jednotlivými členy.

Důležité je, aby se členové navzájem přijímali takoví, jací jsou, se svými přednostmi ale i chybami.

Své důležité místo v dramatické výchově mají i specifické principy, jako jsou psychosomatická jednota člověka, fikce, vstupování do rolí, experimentace, prozkoumávání a v neposlední řadě i improvizace.

2.1 Dramatická výchova v mateřské škole

V mateřských školách se můžeme setkat s několika způsoby práce. Dle Koťátkové (1998, s. 44) se dramatická výchova využívá v řadě mateřských škol jako styl práce. Další podobu může mít, jako volitelný dramatický kroužek. Z pohledu formy se pohybuje mezi zájmovou a školní dramatickou výchovou. Se zájmovou dramatickou výchovou je propojována proto, že není omezována určitými programy, můžeme ji realizovat v nejrozličnějších činnostech dle libovolné časové dotace. Ať už se jedná o několika minutovou činnost až po dlouhodobé projekty. I volba látky a metod je omezena pouze věkem dětí. Se školní dramatikou ji sdružuje charakter účasti dětí, které jsou do třídy umístěny z důvodu s dramatickou výchovou nesouvisející. Z toho vyplývá, že je dramatická výchova v mateřské škole nabízena všem dětem ve třídě, bez rozlišení jejich náklonnosti k této činnosti (Machková, 2017, s. 142).

V mateřské škole uplatňují různé druhy her. Avšak pro realizaci dramatické výchovy používáme dramatickou hru. „*Není určena divákům. Smysl práce je ve vnitřním prožitku dětí.*“ (Bábíčková, 1995, s. 2) Učitel v mateřské škole podněcuje, motivuje a provádí děti. Směřuje je tak, že se i on sám zapojí do aktivity. Takto může lépe na děti působit. Při dramatické výchově v mateřské škole není stěžejní výsledek dramatických her a dramatických aktivit, ale jejich průběh. Děti nejsou směřovány k tomu stát se hercem, ale získat určité dovednosti.

2.2 Osobnost učitele dramatické výchovy

Učitel hraje ve výchovně vzdělávacím procesu velkou roli. I co se týče dramatické výchovy, jsou na učitele kladeny určité požadavky nebo také nároky, které by měl splňovat, ať už to zahrnuje přátelství s dětmi nebo tvorba pozitivního klima třídy.

Podstatná je celková osobnost učitele a jeho vyzrálost emocionální inteligence, kam můžeme zahrnout demokratické jednání, empatii, vstřícnost nebo také trpělivost. Učitel dramatické výchovy odpovídá za průběh lekcí. V jeho praxi by se neměly objevovat

neefektivní prvky, ale měl by přicházet s novými i neobvyklými prvky a myšlenkami a být i schopen improvizovat. Nezbytná je znalost teorie dramatické výchovy, pedagogiky a psychologie. Předností je hra na hudební nástroj, tvořivost či obeznámenost s literaturou (Machková, 2018).

Je důležité, aby učitelův přístup k dramatické výchově byl promyšlený a připravený. Avšak nepopisuje, jak dílčí části aktivit budou vypadat, ale zaměřuje se na jejich předmět a námět. Pokaždé zváží, jestli jeho vedení bude přímé nebo nepřímé. Taktéž si i promyslí, kdy dětem nechá volnost, aby aktivitě udaly svůj směr. Anebo je bude pohánět určitým směrem prostřednictvím svých komentářů a námětů.

3. Metody a techniky dramatické výchovy

Často se setkáváme s tím, že význam a obsahy metod a technik dramatické výchovy nám splývají. Někteří tato dvě slova považují za synonymum. Ale mezi metodou a technikou je rozdíl.

„Metoda je cesta, která nás vede k cíli.“ (Svobodová, 2011, s. 69). Metodami v dramatické výchově můžeme označovat dílčí postupy, přesněji řečeno jejich společný princip. Například u metody pantomimy můžeme pod tímto souborem nalézt další jednotlivé metody a techniky, tedy další druhy pantomimy. Pojmem metoda můžeme také stanovit konkrétní postup, který pak můžeme vidět, jelikož je promítán do činností.

„Obecně můžeme říci, že technika je typ metody vyžadující, aby učící se člověk prakticky a osobně jednal.“ (Valenta, 2008, s. 48). *„Techniky jsou cesty užší a konkrétnější.“* (Svobodová, 2011, s. 69). Jedná se tedy o konkretizaci metod. Pokud jde o způsob činnosti, pak je to metoda. Kdežto technika je uskutečňující princip této činnosti. Při aplikování techniky v dramatické aktivitě se zaměřujeme pouze na jeden určitý cíl, prvek nebo část.

3.1 Metody a techniky využité v praktické části bakalářské práce

V následující kapitole teoreticky popisují metody a techniky dramatické výchovy, které jsou realizované v praktické části mé bakalářské práce a pro její porozumění je podstatné je znát.

Alej nebo také ulička tkví v tom, že se hráči postaví do dvou řad naproti sobě, kdy stojí čelem k sobě. Mezi nimi je dostatečně velká mezera, aby tudý prošla významná

postava pro danou dramatickou lekci. Alej vždy zastupuje nějaké prostředí, kudy hráč řešící nějaký problém prochází. Hráči stojící v řadách mají předem určenou roli, koho budou zastupovat a co budou říkat.

Brainstorming či mozková vichřice je metoda, která se využívá pro vyhledání nápadů. Hráči vznášejí jak smyslné tak nesmyslné nápady a myšlenky k danému tématu. Vše, co je řečeno se stává i jménem ostatních a mohou s tím dále nakládat. Výsledkem je dostatek návrhů pro konečné řešení.

Dramatizace neboli „*improvizované přehrávání situací z literárního příběhu*.“ (Ulrychová, 2000, s. 99). Navazuje na přesnou formu příběhu, kterou se snaží oživit. Tímto si děti příběh prožijí na vlastní kůži. Improvizace je zde zmiňována zejména z toho důvodu, že se děti neučí text pohádky z paměti, ale děj ztvárňují svými slovy. Taktéž do děje pohádky mohou implementovat vlastní situace. Nicméně při této aktivitě nemohou usměrnit průběh příběhu.

Hra v roli nastane tehdy, když dítě během hry vstupuje do role jiné postavy a jedná tak, jak by tato postava mohla jednat. U mladších dětí se nezaměřujeme na zobrazení hluboké charakteristiky postavy, ale rozvíjíme u nich zachycení podstatných rysů či jen jednoho rysu. Hra v roli hráčům umožňuje náhled na situaci z jiného úhlu pohledu. Tímto docilujeme získávání nových sociálních zkušeností. Máme tři základní typy hry v roli. Prvním je simulace, kdy je dítě ve smyšlené situaci samo sebou. Tento způsob je dětmi často využíváný v námětových hrách. Alternace znamená, že dítě vstupuje do role jiné postavy, ale jedná tak, jak by jednal on sám. Posledním typem je charakterizace.

V dramatické výchově se můžeme setkat i s učitelem v roli, kdy se zapojí do dětské hry a proměňuje se v postavu z příběhu. Tímto způsobem může děti lépe motivovat pro dramatické akce, zprostředkovává jim hodnověrné jednání nebo hru tímto dále rozvíjí. Učitel by se měl i rozhodnout, jaký postoj vůči skupině bude mít. Zdali si zvolí autoritářskou roli a díky ní poté bude moci usměrňovat děj a skupinu, nebo si vybere postavu mající postavení jako všichni ostatní. V tomto případě u skupiny dochází k větší autonomii při rozhodování. Může si i zvolit postavu podřízenou celé skupině.

„*U improvizace jde o hru v situaci a v roli, která je buď zcela nepřipravená a rodí se „tady a teď“, nebo je předem připravená, ale neřídí se podle předem daného pevného textu a je v ní stále předem otevřený prostor pro určitou změnu a vývoj.*“ (Ulrychová,

2000, s. 104). Improvizace může být pohybová nebo slovní. Zadaná situace je buď detailní, nebo velmi obecná.

Narativní pantomima je sloučení narace neboli vyprávění a pantomimického zpodobnění mluveného. Díky tomuto mohou děti prožít děj a tím si ho i kvalitněji osvojit. Když využíváme frontální narativní pantomimu, děti se lépe zbaví ostychu a taktéž se i seznámí s více variantami zobrazení. Zásadní je, co učitel vybere pro znázorňování. Situace pro nejmladší a nezkušené děti by měla být zaměřená na jednu postavu, mít akční charakter a být i příhodná pro předvedení. Učitel si může děj vymyslet nebo použít literární předlohu. U předlohy je děj nezkušeným dětem vhodné nejprve přečíst a až poté využít narativní pantomimu.

Pantomimu můžeme i chápat jako hru beze slov. „*Hráč vstupuje do role a rozehrává situaci za použití pouze neverbálních prostředků.*“ (Ulrychová, 2000, s. 107) Hráči vše ztvárňují za pomoci pohybu, mimiky či gestiky. Pantomima je často využívána u začínajících i mladších dětí, které mají problém s verbálním vyjádřením dané situace.

Štronzo je signál hlásící přerušeni činnosti. Děti musí ztuhnout v té pozici, ve které se zrovna nachází. Jejich ustrnutí poleví po dalším předem domluveném signálu. Ať už se jedná o signál slovní nebo zvukový. Štronzo je vhodné použít tehdy, když se hra začne směřovat jiným směrem, než je učitelův záměr nebo pokud chce učitel do hry vnést nové poznatky.

Živý obraz se vytváří za pomoci různě velké skupiny dětí, která ze svých těl ztvární nehybný obraz zobrazující danou situaci. V tomto uskupení zůstávají určitou dobu bez pohybu, slov nebo dalších zvuků. Dětem je předem dán čas na přípravu živého obrazu, poté jej předvedou ostatním skupinám. Je ale i možný vznik živého obrazu bez předběžného přichystání.

3.2 Další vhodné metody a techniky pro děti v mateřské škole

Níže uvádím další metody a techniky dramatické výchovy, které jsou taktéž vhodné k realizaci v mateřských školách.

Horká židle je technika, kdy dítě, ať už sedí na židli nebo na koberci, má na sobě část věci dané osoby a stává se jinou postavou. Ostatní děti se postavy ptají na jakékoliv otázky. Jako ochranu před psychickým náparem skupiny, se děti na horké židli budou

střídat. Tato technika u dětí rozvíjí schopnost pokládat vhodně stavěné otázky a vcítění se do druhé osoby.

V dramatické lekci můžeme využít imaginární rekvizitu. Jedná se o nereálnou rekvizitu, která je pouze v představě dětí. Tato skutečnost nutí děti k tomu, aby si vybudovaly její přesnou představu, kterou následně převedou do svého jednání. Lze taktéž využít zástupnou rekvizitu. Jedná se o objekt, který ve své podstatě obdobnosti nebo znaku zastupuje jiný objekt. Zástupnou rekvizitou můžeme při hře zastoupit mnoho jiných předmětů. Výhodou je, že tento způsob u dětí rozvíjí tvořivost a fantazii.

Postojová osa nebo také škála je hodnotící technika. Hráči si stoupají na pomyslnou nebo skutečnou osu tak, zdali souhlasí, napůl souhlasí či nesouhlasí a nesouhlasí s danou problematikou. Můžeme také zvolit hodnocení: líbí – nelíbí nebo chceme – nechceme.

Vnitřní hlasy je technika, kdy děti mohou říci, co se jim k dané problematice honí v hlavě. Děti se seznamují s myšlenkovými pochody druhých hráčů, zdokonalují se ve vyjadřování myšlenek a v empatii.

U metody zrcadel se setkáváme s podobou obličejovou nebo celotělovou. Dalším možným způsobem je, že skupina předvádí to, co dělá jeden nebo jsou navzájem zrcadly ve dvojicích. Vhodným startem je, že nejprve děti ztvárňují pohyby učitelky. V jiném případě mají děti tendenci provádět pohyby příliš rychle. Následně zkusíme pohyby ve dvojicích.

4. Lekce dramatické výchovy

V první řadě je potřeba, aby si učitel zvolil cíle, kterých chce dosáhnout ve svém působení. Při konkretizaci cílů bere v potaz své schopnosti a dovednosti, ale i věk dětí, jejich záliby. Díky tomu může pro děti zvolit přitažlivé téma. Avšak i přesto nemusí všechny děti zaujmout a vtáhnout do hry. Proto je zapotřebí mít v plánu rozpracované i alternativy. Pro lekci dramatické výchovy je velmi podstatné, aby celkový průběh byl plynulý. Úkolem učitele je navodit správnou atmosféru, která bude děti podněcovat k tvořivosti. Zapomínat by neměl ani na vhodnou motivaci, která děti vtáhne do děje. Při objasňování dílčích aktivit bere zřetel na jednoduchý, konkrétní a srozumitelný popis. Příhodné je se dotazováním dětí ptát, zdali aktivitě rozumí. Aktivita v lekci podléhá principu pestrosti. Učitel střídá verbální aktivity s pohybovými, individuální se skupinovými nebo vážnější momenty s veselými. Taktéž soustředění s uvolněním, klid

s ruchem a prožitkovou aktivitu a informativní (Ulrychová, 2000, s. 15). Také platí, že s čím mladšími dětmi bude učitel pracovat, tím více se v aktivitách bude vyskytovat pohyb a snižovat množství mluveného slova. U realizace nových metod a technik nebo práci s nezkušenými hráči je zapotřebí být obeznámen s prvotními nezdary.

4.1 Struktura lekce dramatické výchovy

Můžeme se setkat s různou stavbou dramatických lekcí. Ať už se jedná o typickou stavbu dramatu: expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa. Kdy je zapotřebí mít úvod, konflikt a závěr.

Další možnost, která se při tvorbě dramatické lekce osvědčila, je následující. Pro naladění atmosféry a zaktivizování dětí se na úvod každé dramatické lekce zařazuje úvodní či rozehrávací cvičení. Jinak také označované jako „lámání ledů“. Tato aktivita je většinou v rozsahu pěti minut. Využít můžeme honičky nebo pohybové hry. Avšak do úvodu může učitel zařadit i takzvanou návnadu, která může mít podobu výtvarnou, hudební nebo písemnou. Tento způsob u hráčů zajistí zájem o dané téma, vtáhne je do úvodu děje a docílí u nich napětí.

Po úvodním cvičení zařazujeme jednotlivé aktivity zaměřené jak na uvolnění nebo rozehrátí s využitím metod a technik dramatické výchovy. Každé cvičení by se mělo rozvíjet do maximální míry, dokud jsou toho hráči schopni. Proto nemůžeme s přesností určit časovou dotaci. Opomenout bychom neměli střídání obtížnější části s méně obtížnými a pohybové s klidovými. Učitel stále analyzuje atmosféru skupiny a jednotlivé hráče a reaguje na ně.

V závěru lekce by mělo dojít k zchlazení, hodnocení a ukončení rozhovorem. Hlavním úkolem je sdělení nových zážitků a zkušeností z aktivit. Učitel může dramatickou lekci ukončovat i závěrečným rituálem. Zde se nabízí využití různých relaxačních technik.

4.2 Podmínky pro dramatickou lekci

Pro úspěšnost dramatické lekce musíme splnit několik podmínek. Velmi důležitý je počet hráčů. V mateřské škole je počet dán počtem dětí ve třídě. Avšak nejvhodnější počet pro dramatickou lekci je deset až dvacet hráčů. Výhodou takto velké skupiny je dostatek rozmanitých osobností s množstvím podnětů, ale i známost všech hráčů navzájem. Pokud se blíže podíváme na rozmanitost, tak je příhodné, aby ve skupině byli dominantní a přizpůsobiví, aktivní a pasivní, extrovertní i introvertní hráči. Pokud by tomu

nebylo, mohlo by ve skupině docházet ke konfliktům nebo naopak k malé aktivitě a vleklosti.

Nejvhodnější prostor pro dramatickou výchovu je dostatečně velký, čistý, vzdušný a osvětlený. Děti si zde bez problémů mohou sedat a lehat na zem. Nábytek má být rozestaven u stěn, aby nebránil pohybu. Je i pokud, když je židlí více, než hráčů. Vhodným vybavením jsou zástěny a závěsy, které mohou sloužit k oddělení prostoru.

I pomůcky jsou velmi důležité. Chybět by neměly orffovy nástroje, improvizované hudební nástroje, CD přehrávač nebo klavír. Dále velké množství látek, oděvů a doplňků různých barev a tvarů. Taktéž různé všední věci můžeme využít jako improvizovanou nebo zástupnou rekvizitu.

Během počátků práce s dětmi je důležité zavést jasná pravidla společného soužití. Ať už se jedná o předem dohodnutý signál, kterým se budou ukončovat rušnější aktivity. Je pozitivní, pokud se na pravidlech podílí i děti. Učitel vede děti i k respektování druhých. Pokud někdo mluví, jiný mu neskáče do řeči. Když jedna skupina prezentuje, druhá je pozorně sleduje.

Oblečení by mělo dovolovat volnému pohybu hráčů. Pro obuv jsou nejvhodnější měkké prezůvky, například cvičky. Taktéž můžeme zvolit ponožky. Avšak nevhodné je oblečení, které děti nosí na tělesnou výchovu. Jednotnost do dramatické výchovy nepasuje.

5. Literární text v dramatické výchově

K propojení dramatické a literární výchovy můžeme přistupovat dvojím způsobem. „*Bud' slouží dramatická výchova, přesněji řečeno její metody, cílům výchovy literární, anebo různá literární díla slouží dramatické výchově jako jedno z jejích tematických východisek.*“ (Machková, 2012, s. 7)

Pokud pro dramatickou lekci použijeme látku převzatou z literatury, musíme vzít v úvahu, zdali děti předlohu znají či ne. Pokud s ní nejsou obeznámeni, může učitel využívat napětí a záhadnost, přičemž vzbuzuje pozornost hráčů. V druhém případě využívá spolupráci při dramatické proměně.

Výhodou převzetí literárního textu je ulehčení následné práce učitele, kdy už má dané myšlenky, profilaci postav či prostředí. Taktéž může mít obohacující charakter. Práce

s texty vede děti k literární výchově a čtenářství. „*Literatura obsahuje filozofii a morálku, je založena na širší životní zkušenosti, než mají a vůbec kdy mohou obsáhnout učitel a jeho žáci.*“ (Machková, 2012, s. 30). Jako výhody, tak i nevýhody a úskalí přináší využívání literárních textů. Zvolení správného textu s sebou nese i delší čas pro jeho vyhledání. Proto by se i učitel měl orientovat v odvětví literatury, aby zhodnotil i vhodnost textu k věku dětí. Předloha může být dětmi odmítána, jelikož je mimo jejich zájmy. Učitel by měl i uvážit, zdali lze z předlohy vytvořit dramatickou lekci.

5.1 Volba literární látky

Literární látku pro dramatickou výchovu může volit učitel, učitel společně s dětmi či děti samy. Nejčastější a hlavně pro mateřskou školu nejobvyklejší způsob je, že látku volí učitel. Tento způsob je taktéž i vhodný pro začínající hráče, kteří nemají s dramatickou výchovou tolik zkušeností. Důležité je, aby učitel byl obeznámen se zájmy a potřebami dětí a aby dokázal odhadnout, zdali vybraná látka bude u dětí fungovat. Přínosem tohoto způsobu je přímé zaměření práce. Učitel bude mít přibližnou představu o rozsahu a průběhu (Machková, 2012, s. 23).

Pro úspěšnost dramatické lekce učitel pečlivě volí námět a téma. V tématu je zakotvena myšlenka díla, informace, které jsou dětem sdělovány. Proto učitel nesmí opomenout na poutavost tématu pro děti, které je může dále inspirovat. Dle Machkové (2018, s. 49) nese námět věcný obsah díla, tedy mimoliterární skutečnost, kterou se dílo zabývá. „*Námět proto nesmí postrádat zajímavý příběh s dramatickou gradací a zápletkou*“ (Mlejnek, 2011, s. 26).

5.2 Kritéria volby literární látky

Při výběru látky bereme v potaz charakteristiku skupiny. V první řadě si učitel zvolí pedagogický cíl. Teprve poté se zabývá výběrem námětů, témat a literárních látek. Dále zohledňuje věk dětí. Toto kritérium podléhá následnému výběru tématu, ale i možnostem zpracování literárního textu. Dle Machkové (2018, s. 50) platí, že pokud pracujeme s mladšími dětmi, musíme volit více přesnější předlohy a náměty. Například atributem předškolního období dítěte je fantazie a děti jsou velmi otevřené fantaziím i v literárním textu.

Nejen věk, ale i složení skupiny je důležitým měřítkem pro volbu. Zohledňujeme množství děvčat a chlapců ve skupině, vztahy ve skupině, ale i vnější prostředí, ve kterém

děti vyrůstají. Ať už se jedná o děti z města, vesnice nebo cizích zemí. Opomenout bychom neměli případná specifika dětí, která vyžadují speciální pedagogické přístupy.

Pozastavíme se i nad dramatickou kvalitou materiálu. Mnohdy se setkáme s literárními texty, které neobsahují konflikt či dramatickou situaci. Ale i z těchto textů lze dramatickou situaci vytvořit. Je ale zapotřebí, aby učitel byl již zkušený. Avšak tento způsob je velmi časově náročný.

Učitel bere v úvahu i zkušenosti dětí a jejich sečtělост. Potřebuje i znát, jaká je dětská zkušenost s textem. Zda jsou děti s látkou obeznámeny či se s ní nikdy nesetkaly. Vhodné pro předškolní věk jsou látky, které dětem umožňují hromadnou práci nebo spolupráci v menších skupinách. Dle použitých metod a technik dramatické výchovy taktéž volíme vhodný text. Někteří učitelé hledí i na originalitu volby textu.

5.3 Literární látka vhodná pro děti předškolního věku

Jako východisko pro dramatickou výchovu u dětí předškolního věku můžeme použít mnoho literárních žánrů, například říkadla. „*Říkadlo je krátká básnička s pravidelným veršovaným rytmem, který dodnes souvisí s doprovodným pohybem.*“ (Lederbuchová, 2006, s. 125) Proto jejich rytmičnost často děti podněcuje k pohybu. U říkadla hraje hlavní roli rytmus daného sdělení a význam slov se tím pádem dostává do pozadí. Může mít podobu rozpočítadla, zaříkadla, jazykolamů nebo magické formule (Pavera, 2002, s. 320).

Taktéž můžeme využít nonsens, ať už se jedná o nonsensové verše nebo pohádku. „*Nonsens je literární postup založený na nesmyslných prvcích, při němž autor využívá absurdity, paradoxu a grotesky.*“ (Pavera, 2002, s. 246) Jedná se tedy o nesmysl nesmyslu. Dle Machkové (2012, s. 35) nonsensové verše dítě s radostí přijímá, jelikož ví, že se jedná o nesmysl. Z českých představitelů nonsensových pohádek bych zde uvedla Miloše Macourka nebo Karla Čapka.

Dále se nám nabízí využití bajek. Můžeme se s ní setkat ve formě prozaického nebo veršovaného jednoduchého příběhu. „*V bajce vystupují postavy zvířat, někdy i rostlin, věcí nebo lidí jako alegorie lidských vlastností.*“ (Lederbuchová, 2006, s. 17) Postavy z příběhu se chovají a mluví jako lidé. Zobrazují se zde záporné lidské vlastnosti a v závěru dochází k mravnímu ponaučení. Dle Mlejníka (2011, s. 30) se v bajkách objevuje promyšlená

dramatická stavba. Avšak při úpravě musí dbát na to, abychom nenarušili smysl, rým nebo rytmus veršů.

Využít můžeme i pověsti. „*Pověst je žánr lidového vyprávění, mající zpravidla prostou stavbu a užívající jednoduchý, zpravodajský až kusý styl bez odboček, vypravěč většinou věří, že vykládá věrohodný, ač jeho vyprávění je spjato s nadpřirozenými jevy a postavami (čert, hastrman, hejkal).*“ (Pavera, 2002, s. 287) Vždy se vztahuje ke konkrétnímu místu, času, předmětům nebo událostem, čímž se liší od pohádky. Dalším rozdílem může být i ne moc šťastný konec.

Žánr, který se hojně využívá v mateřských školách, je lidová pohádka. Volíme zvláště kouzelné pohádky nebo zvířecí. Pro děti je přehledná, uspořádaná. Snadno se orientují ve vztahových souvislostech. U mladších dětí je ideální, když v pohádce vystupují pouze dvě postavy. Pokud se zde vyskytuje více postav, je vhodné zvolit pohádku, kde se postavy připojují postupně. Například O kohoutkovi a slepičce.

Z pohádek je pro děti příhodná i pohádka autorská. „*Oživuje věci a jevy, přirovnává zvířecí či hmyzí svět k světu lidí a často ho chápe jako miniaturu lidí a jejich prostředí.*“ (Machková, 2012, s. 36)

5.4 Charakteristika pohádek

Pohádka, taktéž báchorka, je jeden z nejstarších epických žánrů. Během historie se vyvíjela, ale základ, že dobro zvítězí nad zlem, zůstal zachován. V pohádce nalezneme jak prvky z reálného světa, jako jsou lidé, věci či zvířata, tak i výjevy ze světa fantazie. Můžeme se setkat s čaroději, kouzelnými věcmi i nadpřirozenými schopnostmi (Lederbuchová, 2006, s. 101). Dalším znakem pohádky je děj, který se odehrává na neurčitém místě a v neurčitém čase. Působí zde tajemné síly a vždy se dočkáme dobrého konce. V pohádkách se také vyskytují kouzelná čísla, jako jsou tři, devět nebo dvanáct. Často se setkáváme s obvyklými vzorci úvodů a závěrů, jako jsou: „*za devatero horami*“ nebo „*zazvonil zvonec a pohádka je konec*“ Pohádky dělíme na umělé autorské a lidové neboli folklorní. Lidová pohádka původně nebyla určena dětem, ale dospělým.

V lidové pohádce se prolíná reálný svět s fantazií. Vyskytují se zde magické i mytologické prvky. Řadíme ji do ústní lidové slovesnosti. Při předávání z úst do úst se podoba pohádek pozměňovala. Proto u jednotlivých národů můžeme objevit rozličné varianty (Pavera, 2002, s. 280). Mezi historicky nejstarší řadíme zvířecí pohádku.

Vyznačuje se symbolikou a mravností. Fantastická nebo také kouzelná pohádka je nejrozšířenější. Setkáváme se s magií a kouzly jako například kouzelné postavy, které mnohdy pomohou hlavnímu hrdinovi dosáhnout dobra a tím zahnat zlo do ústraní. V legendárních pohádkách vystupují postavy Boha nebo také Ježíše či svatého Petra. Novelistická pohádka má charakter líčení běžného života, kdy se hlavní hrdina opírá o svůj rozum nebo nápad (Lederbuchová, 2006, s. 101). Můžeme zde najít i problematiku sociálních témat, jako je chudý a bohatý (Mocná, 2004, s. 473).

Setkáme se i s autorskou pohádkou, tedy umělou, jejíž autor je nám známý. Jsme obeznámeni s přesným místem a hlavní hrdina je nejčastěji dětský hrdina. Na rozdíl od lidové pohádky, postavy nejsou všemocné, proto často potřebují něčí pomoc nebo radu a objevují se u nich reálné lidské vlastnosti a slabosti. Avšak i kouzelné motivy se mohou v pohádce vyskytnout. Mnohdy je moderní pohádka určená pro pobavení čtenáře. Také rozvíjí jeho fantazii. Můžeme objevit i hru s jazykem (Lederbuchová, 2006, s. 101).

Dle Ulrychové (2000, s. 10) dramatická výchova, která umožňuje prozkoumávání a prožitek, dovede děti k hlubšímu porozumění souvislostí a smyslu zahrnutému v pohádce. A zároveň jim poskytne estetický prožitek z uměleckého textu. Pro děti předškolního věku má pohádka atraktivní charakter, odnáší si z ní ponaučení. Výhodou je i její zřejmost. *„Na rozdíl od moderní dětské literatury se pohádky zabývají základními existencionálními otázkami člověka, na něž dítě hledá odpověď.“* (Machková, 2018, s. 55) Tyto otázky se zabývají životem a smrtí, dospíváním, stárnutím rodičů, hledání jistot a víry v budoucnost (Machková, 2018, s. 55).

II PRAKTICKÁ ČÁST

Pro praktickou část jsem si vybrala pět pohádek. Přičemž jsem pro rozmanitost lekcí zvolila i různé charaktery pohádek. Čtyři pohádky jsou autorské a jedna pohádka je lidová. Taktéž jsem volila knihy, které byly vydávány v průběhu časové osy od druhé poloviny dvacátého století až po rok 2018. Dle charakteru délky jsem pro dramatické lekce vyňala jednotlivé pohádky z pohádkových knih a zvolila jsem si i pohádkovou knihu, kterou prostupuje pouze jeden pohádkový příběh.

Z těchto pěti pohádkových knih jsem vytvořila pět lekcí s metodami a technikami dramatické výchovy. Tyto lekce zrealizuji s jednou třídou dětí v mateřské škole. V druhé třídě pohádky pouze přečtu a poté provedu krátké shrnutí pohádky. Třídy zvolím dle podobného charakteru. Například věkově podobně staré děti i téměř vyrovnané zastoupení obou pohlaví ve třídách.

Výsledky výzkumu zjistím pomocí rozhovoru. Předem si náhodně vyberu deset dětí a jednotlivě jim položím otázky týkající se dané lekce. V závěru lekce vyhodnotím rozhovor i zrealizovanou lekci.

6. Cíl praktické části

Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, zda si děti lépe osvojí pohádkový příběh při využití metod a technik dramatické výchovy, než pouze po přečtení pohádky. Dále zhodnotit úspěšnost metod a technik využitých s dětmi v mateřské škole.

7. Výzkumné otázky

- Jak lze propojit literární a dramatickou výchovu a jaké jsou výhody a úskalí?
- Porozumí děti lépe literárnímu textu s využitím metod a technik dramatické výchovy či bez jejich použití?
- Zvládnou děti realizovat pohádkové lekce formou metod a technik dramatické výchovy, i když se nikdy s dramatickou výchovou nesetkaly?
- Jsou metody a techniky dramatické výchovy uvedené v praktické části mé bakalářské práce vhodné pro předškolní děti?

8. Metody

V praktické části bakalářské práce aplikuji akční výzkum. Z metod pedagogického výzkumu, které jsem využila v praktické části a pro její vyhodnocení jsou pozorování, rozhovor a evaluace lekce.

Pozorování je kvalitativní metoda. Je to cílevědomá metoda, kdy mám záměr něco poznat či vyzkoumat. Je použito zúčastněné pozorování, kdy jsem součástí zkoumané skupiny osob. Pozorování je také přímé a nestandardizované.

Rozhovor je kvantitativní metoda. Spočívá v přímém dotazování s respondentem. Rozhovor je standardizovaný. Probíhá individuálně.

Evaluace je kvalitativní metoda. Hodnotím s ní průběh a vzdělávací výsledek, zdali bylo dosaženo cílů.

9. Charakteristika mateřské školy a tříd

Praktickou část mé bakalářské práce realizuji v mateřské škole v Kladně, která patří do programu Podpory zdraví. Zřizovatelem školy je obec. Škola se nachází v sídlištní zástavbě. Budova školy stojí na školní zahradě, kde nalezneme i dětské hřiště. Má tři podlaží. V přízemí se nachází šatny a kuchyně. Dále v každém patře dvě třídy. Celková kapacita mateřské školy je 100 dětí.

Kapacita tříd je 25 dětí a jsou heterogenní neboli věkově smíšené pro děti od 3 do 6 (7) let. Třídy mají tvar písmene L a prostorově jsou poněkud menší. V první části třídy se nacházejí stolky a dětské koutky. Místo slouží i jako jídelna. K této části také přiléhají dětské toalety. V druhé části se nachází herna, která slouží i jako ložnice a místo pro ranní cvičení. Na zemi je položen koberec. Třídy jsou velmi bohatě vybaveny. Najdeme zde hudební i výtvarný koutek, dětský počítač, bazének s balonky, police se stavebnicemi i čtenářský koutek.

Do 8 hodin se postupně scházejí děti ve třídách, probíhají ranní aktivity a spontánní hra. Následuje úklid a ranní kruh, při němž se děti přivítají. Poté je ranní cvičení a řízená činnost. V 9 hodin probíhá hygiena a dopolední svačina, pokračující pobytem venku.

10. Dramatické lekce

Pro realizaci lekcí dramatické výchovy jsem si vybrala pět pohádek. Čtyři pohádky jsou autorské a jedna lidová. I lekce řadím dle náročnosti od nejjednodušší po složitější, kdy už by děti měly být seznámeny s některými metodami a technikami dramatické výchovy. U lekcí uvádím časový rozsah, organizaci, téma, výchovně vzdělávací cíle, cíle dramatické výchovy, pomůcky a popis činnosti.

10.1 Kocourek na hostině

Pohádka je z knihy Ráno výbor z díla od Josefa Kožíška. Knihu vydalo Státní nakladatelství dětské knihy Praha. Básně, povídky a pohádky vybral, uspořádal a upravil František Tenčík.

10.1.1 Podmínky

Časový rozsah cca 45 minut.

Organizace: S dětmi pracuji frontální i skupinovou metodou. Lekce není náročná na prostor, proto ji lze provádět i v menší třídě. Veškeré aktivity jsou vhodné pro děti od tří let.

Téma: Každý svého štěstí strůjcem

Výchovně vzdělávací cíle:

- Dítě je podněcováno k tvořivému myšlení
- Dítě rozpozná změnu rytmu – sluchová analýza
- Dítě si vybavuje pamětní představy
- Dítě přijímá pravidla hry
- Dítě spolupracuje ve skupině

Cíle dramatické výchovy:

- Seznámení se s učitelem v roli
- Rozvíjení rytmického cítění
- Zvládnout dramatický prostor

- Komunikovat verbálně i neverbálně
- Vyjadřovat se pomocí pohybu

Pomůcky:

- Kniha Ráno od Josefa Kožíška
- Zabalená krabička s dárkem do balicího papíru a obvázanou mašlí
- Tamburína
- Papír o rozměrech cca 70x100 cm
- Pastelky nebo fixy
- Plyšový kocour či zástupná loutka kocoura
- Růženčin šátek

10.1.2 Struktura lekce

1) Dáreček – navození tématu

Pomůcky: Zabalená krabička s dárkem do balicího papíru, obvázaná mašlí

Učitel: „*Co to je? Kdy můžete dostat dárek? Pamatujete si, jaký dárek jste naposledy dostaly?*“

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel položí do středu kruhu dárek. Dětem klade otázky, ty odpovídají. Poté po kruhu posílá dárek. Kdo ho drží, odpovídá na otázku, co naposledy dostal.

2) Hračky – rozehrátí, narativní pantomima

Pomůcky: tamburína

Popis činnosti: Děti se rozprostrou po prostoru. Učitel bude úderem tamburíny určovat rychlost chůze dětí po prostoru. Jakmile zachrastí, vysloví název hračky. Děti se pokusí pohybovat jako tato hračka. Také může dát prostor dětem, v jaké hračky se chtějí proměnit.

Učitel: „*Proměníte se v robota, sliz, panáčka na pérkách, letadýlko, auto, míček,...*“

3) Úvod do děje – učitel v roli

Pomůcky: plyšový kocour, Růženčin šátek

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu, učitel si uváže šátek kolem krku a stane se Růženkou. Učitel drží v ruce plyšového kocoura, s kterým rozmlouvá.

Učitel: „*Ahoj děti, já jsem Růženka a toto je můj kocourek. Dnes je pro mě velmi významný den, mám svátek. Ale copak kocourku, ty se tak lísáš. Ty bys chtěl pozvat na hostinu? No nevím, nevím. Budu mít na oslavě vzácné hosty a ty se neumíš chovat. Všude strkáš svoje pacičky a jsi moc zvědavý. Slibuješ, že budeš moc hodný a budeš poslušně sedět? Dobře, tak já tě tedy pozvu.*“

4) Výzdoba na oslavě – brainstorming

Pomůcky: žádné

Učitel: „*A tak Růženka uspořádala oslavu. A jak to vypadá na takové oslavě? Co tam všechno může být?*“

Popis činnosti: Učitel s dětmi sedí v kruhu. Děti odpovídají na jeho otázky.

5) Prostřený stůl – Spojení výtvarné a dramatické výchovy

Pomůcky: Papír většího formátu, pastelky nebo fixy

Učitel: „*Na každé oslavě je taky jídlo. I Růženka měla na oslavě plný stůl dobrého jídla. Pojd'te ji pomoci nachystat občerstvení na hostinu.*“

Popis činnosti: Učitel děti rozdělí na dvě skupiny. Před každou skupinu položí papír většího formátu, pastelky a fixy. Jejich úkolem bude nakreslit jídlo, které se nachází na hostině. Následně provedeme rozbor, co děti nakreslily.

6) Pohroma – živý obraz

Pomůcky: plyšový kocour

Popis činnosti: Učitel vymezí prostor, kde oslava bude probíhat. Děti budou postupně chodit do tohoto prostoru a za pomoci svého těla utvářet nábytek a vybavení, které se na oslavě může nacházet. Dítě dojde do prostoru, utvoří se ze sebe danou věc a řekne její pojmenování.

Učitel: „*Oslava svátku se dařila. Růženka obcházela hosty a nalévala jim kávu. Kocourkovi nalila do misky mléko. Jenže, najednou kocourek spatřil něco divného. Travička opodál se pohybovala. Úplně zapomněl, jak Růžence slíbil, že se bude chovat slušně.*“

Popis činnosti: Učitel bude obcházet děti a v ruce bude mít plyšového kocoura. Koho se dotkne, toho kocour povalil při běhu do trávy.

Učitel: „*No podívejte se děti na to. Takhle kocourek pokazil Růžence její oslavu.*“

7) Dokončení příběhu – vyprávění

Pomůcky: žádné

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu a učitel jim dovypráví konec příběhu.

Učitel: „*Počkej, kocoure, počkej! Hrozila mu Růženka. Ale kocour běžel dál a hop, už byl v trávě. Nalezl tam broučka žebráčka. Prosil o malou almužničku. A tak mu Růženka dala trochu mléka. Ale kocoura už nikdy na oslavu nepozvala.*“

8) Reflexe

Pomůcky: žádné

Popis činnosti: Děti stojí v kruhu. Reagují na pokyny učitele.

Učitel: „Daly byste kocourovi při další oslavě ještě šanci? Nebo byste ho už taky nikdy nepozvaly? Jak se vám pohádka líbila? Co se vám líbilo nejvíce?“

10.1.3 Reflexe lekce

Děti velmi dobře reagovaly na podněty, které jsem jim dávala. Během skupinové narativní pantomimy se dětem zdárně dařilo napodobovat hračky, které jsem jim určovala. U mladších dětí bylo vidět, že čekají na předvedení hračky staršími dětmi a poté je napodobují. U těžších zadání, jako byl například sliz nebo míček, jsem velmi detailně popisovala, jak se tato hračka může „chovat“ a předvádět. Do programu dramatické lekce jsem hned po aktivitě Hračky zařadila ranní cvičení.

Během aktivit snadno rozeznávaly, kdy byl učitel v roli a kdy ne a reagovaly na to. V mateřské škole se ale s touto technikou doposud nesetkaly, proto jsem jim před prvním převlečením se za Růženku vysvětlila, proč teď jsem Růženka a před chvílí jsem ještě nebyla.

U kresby prostřeného stolu jsem se pokoušela o spolupráci. Ve velké míře se to dařilo u starších dětí. Mladší buď tvrdily, že nemohou najít místo, kam by kreslily, nebo se s ostatními dohadovaly, že to je jejich prostor na kreslení.

Živý obraz byl pro ně obtížnější. Začala jsem jako první a předvedla jim, jak ze sebe vytvořit židli. Starší děti buď napodobovaly po mně židli, nebo udělaly i stůl nebo dárky. Mladší se nedokázaly vyjádřit, co by chtěly být. Proto jsem pak jmenovala věci, které se na oslavě mohou objevit a mladší děti je následně s mou občasnou dopomocí ztvárnily. Ale nejčastějšími motivy byly židle, stůl, dárky, výzdoba a hosté.

10.1.4 Otázky k rozhovoru

- A. Co Růženka pořádala za slavnost?
- B. Proč nechtěla kocourka pozvat na hostinu?
- C. Jak hostina dopadla?

10.1.5 Vyhodnocení rozhovoru

Po realizaci dramatické lekce odpovědělo na první otázku sedm dětí správně, že Růženka slavila svátek. Dvě děti odpověděly, že Růženka slavila narozeniny a jedno dítě na otázku neodpovědělo vůbec. Na druhou otázku odpověděly všechny děti správně. Jako odpovědi uváděly: zničil by oslavu, rozbil by oslavu, byl zlobivý. Správných odpovědí na poslední otázku bylo osm. Jedno dítě neznalo na otázku odpověď a jedno odpovědělo, že oslava dopadla dobře, což je špatná odpověď.

Ve druhé třídě jsem se ptala dětí na otázky po přečtení pohádky. Na první otázku odpovědělo správně pět dětí. Ze špatných odpovědí dvě děti uváděly, že má Růženka narozeniny, dále že pořádá oslavu, aby k ní přišli lidi, nebo slaví dort. Jedno dítě neodpovědělo na otázku. Na otázku proč nechtěla kocourka pozvat na hostinu, čtyři děti odpověděly správně. Čtyři děti neodpověděly na otázku a další chybné odpovědi byly, protože by kocourek všechno snědl nebo protože měla hezké šaty. Na poslední otázku

odpovědělo sedm dětí správně. Jedno dítě neodpovědělo a další odpověděly, že hostina dopadla dobře, nebo kocourek vlezl do kuchyně a všechno snědl.

Z vyhodnocení vyplývá, že více správných odpovědí bylo řečeno po absolvování dramatické lekce, než po přečtení pohádky. Vyhodnocení dramatické lekce: celkem 25 správných odpovědí a 5 špatných. Po čtení bylo celkem 16 správných odpovědí a 14 chybných.

10.2 Kouzelná cesta domů

Autorská pohádková kniha Kouzelná cesta domů - Jak Honzík a Barunka přeletěli moře, je od Vlasty Baránkové. Knihu vydalo nakladatelství Albatros.

10.2.1 Podmínky

Časový rozsah: cca 40 minut

Organizace: S dětmi pracuji převážně frontální formou. Při lekci budeme potřebovat více prostoru. Musíme vymezit prostor pro „mrak“ a prostor pro další aktivity.

Téma: Objevování světa a domova

Výchovně vzdělávací cíle:

- Dítě dokáže vyjádřit své myšlenky
- Dítě je vedeno k samostatnosti
- Dítě se orientuje v životních situacích
- Dítě pohybově vyjádří daný jev
- Dítě vstupuje do jednotlivých rolí

Cíle dramatické výchovy:

- Osvojit si narativní pantomimy
- Rozvíjet improvizální schopnost
- Vyjádřit zvukem dané prostředí

- Přijmout fiktivní prostředí

Pomůcky:

- Pohádková kniha
- Mušle, písek, slaná voda
- Část oděvu Barunky a Honzíka (př. plavky, klobouk,...)
- Dopis od babičky na modrém papíru
- Tamburína
- Lano nebo provázek
- Žlutý šátek
- Papír A4 pro každé dítě, pastelky
- Hudební nástroje pro děti
- Babičky šátek

10.2.2 Struktura lekce

1) Předměty – navození tématu

Pomůcky: mušle, písek, slaná voda, kus dámského (Barunčina) a pánského (Honzíkova) oděvu

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Do středu kruhu učitel rozloží předměty. S dětmi se společně dobere k tomu, komu předměty patří a kde tito lidé bydlí.

2) Dopis od babičky – navození tématu

Pomůcky: na modrém papíru napsán dopis od babičky

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel jim přečte dopis od babičky.

Učitel: „*Babička Barunky a Honzíka žila v České republice v Praze. Často dětem posílala dopisy, ale jednoho dne dětem přišel opravdu zvláštní dopis. Byl napsán na modrém papíru.*“

Text dopisu: Honzíku a Barunko, brzy uvidíte na obloze mráčkovou loď z duhové mlhy, rosy, dešťových kapek a slunečkových paprsků. Je to kouzelná loď a ta vás odnese přes moře, hory a lesy na celé prázdniny sem, do našeho domu v Praze. Moc se na vás těší vaše babička.

3) **Mraky** – rozehrání, narativní pantomima

Pomůcky: tamburína, lano nebo provázek

Popis činnosti: Děti se rozestaví po celém prostoru. Pohybují se dle pokynu učitele. Na zaznění tamburíny bude následovat změna pohybu dle sdělení učitele. Na závěr aktivity děti vytvoří jeden kouzelný mrak. Učitel obrysy mraku vyznačí lanem nebo provázkem. Tento mrak nám poslouží i při dalších aktivitách, proto musí být tak velký, aby se do něj vešly všechny děti.

Učitel: „Každý z vás se promění v mrak. Začneme se pohybovat po prostoru jako mrak. Fouká vítr a mraky se pohybují rychleji. Pohybujeme se jako mrak, který je velmi těžký, má v sobě mnoho deště. Když se podíváte na mraky na nebi, tak každý mrak má jiný tvar. Vymyslete si, jaký tvar může mít ten váš. Zkuste se pohybovat, jako tento mrak. Mraky plují po obloze, potkávají se a spojují. Až nám nakonec vznikne jeden velký mrak. Až se všichni spojíme, proměníme se v kouzelný mrak, který přiletí k Barunce a Honzíkově.“

4) **Mráčková loď** - vyprávění, pantomima

Pomůcky: „mráčková loď“, žlutý šátek

Popis činnosti: Děti si lehnou do mráčkové lodi. Předvádí, že spí. Učitelka vypravuje příběh o dětech. Koho pohladí žlutým šátkem znázorňující sluneční paprsek, ten se probudí.

Učitel: „Jako Barunka a Honzíček, tak i my si lehneme do mráčkové lodi. A že loď byla krásně nadýchaná jak peřina, tak děti usnuly. A nevzbudilo je ani bouřlivé moře, bouře s blesky ani hromobití. Až když je pošimraly sluneční paprsky, probudily se a sledovaly krajinu pod sebou.“

5) Kukátko – pantomima, ozvučená krajina

Pomůcky: žádné

Popis činnosti: Učitel popisuje krajinu, kterou děti vidí z mraku kukátkem. K tomu ukazuje dětem i ilustrace v knize. Jaké objekty vysloví, děti je pantomimicky ztvární. Poté rozdělí děti do dvou skupin. Každé skupině určí místo (u rybníka, na silnici), které děti zvukově znázorní. Učitel jim předem poskytne informace, které zvuky se v daném prostředí mohou vyskytnout. Poté si navzájem přehrajeme zvuky prostředí. Skupina, která poslouchá, má zavřené oči.

6) Dárek pro babičku – vyprávění, propojení výtvarné a dramatické výchovy

Pomůcky: papír A4 pro každé dítě, pastelky

Popis činnosti: Děti se posadí do mraku, učitel jim vypráví další část příběhu.

Učitel: „Děti by rády babičce přinesly nějaký dárek. Když letěly nad jabloňovým sadem, mráčková loď spustila žebřík a Honzík natrhal do čepice jablka pro babičku.“

Popis činnosti: Učitel rozdá každému dítěti papír. Děti nakreslí, co by babičce z cest přivezly jako dárek.

7) Kapela a tancovačka - improvizace

Pomůcky: hudební nástroje

Učitel: „*Děti v mráčkové lodi se blížily k Praze, kde babička bydlela. Prolétávaly nad městem, kde se chystala veselice. Hudební kapela zde zrovna zkoušela na odpolední tancovačku.*“

Popis činnosti: Učitel rozdělí děti na 2 skupiny. Jedné rozdá hudební nástroje. Z dětí se stane kapela a budou hrát na hudební nástroje. Druhá skupina bude taneční a na hudbu bude improvizovaně tančit.

8) Přivítání s babičkou – vyprávění, hra v roli, reflexe

Pomůcky: babičky šátek

Popis činnosti: Děti sedí v mráčkové lodi. Učitel vypráví příběh. Poté si na hlavu nasadí šátek a promluví k dětem jako babička. Na závěr učitel sundá šátek a dovypráví příběh.

Učitel: „Děti by se na tancovačce rády zdržely, ale spěchaly za babičkou. A konečně doletěly až do Prahy. Letěly nad věžemi, širokou řekou a krásnými domy. Pak už mráček přistál před babiččíným domem.“

Učitel – babička: „*Ahoj děti, moc vás u mě v Praze vítám. Jaká byla cesta? A co jste všechno viděly? A co se vám dnes nejvíce líbilo?*“

Učitel: Dětem se u babičky velice líbilo. A tak s její pomocí poslali rodičům vzkaz, že by u ní chtěly zůstat. A přání se jim splnilo. Rodiče se přestěhovali k babičce do Prahy a děti po prázdninách začaly chodit do nedaleké školy.

10.2.3 Reflexe lekce

Na otázky a předměty, které měly uvádět do tématu, děti aktivně reagovaly. Narativní pantomima, kdy ztvárňovaly pohyb mraků, se dětem dařila. Reagovaly na udávaný rytmus chůzí a během. Dokázaly za pomoci svého těla ztvárnit různé tvary mraků. Jakmile se všechny spojily do jednoho mraku, začaly ze sebe utvářet kruh a ne různé tvarovaný mrak. Vysvětlují si to tím, že je to pro ně stereotypně naučená reakce. Jakmile učitelka dá pokyn, ať se děti chytí za ruce, vždy následuje aktivita v kruhu. Proto jsem je vybídla, ať se všechny děti drží za ruce, ale uprostřed kruhu nesmí zůstat ani kousek místa. Poté obrys jejich uskupení vyznačila lanem.

Během aktivity Kukátko měly děti pantomimicky ztvárnit, co Barunka s Honzíkem po cestě za babičkou viděly. Tato část aktivity jim nedělala problém. Avšak ozvučená krajina pro ně byla velmi složitá. Nejprve jsem si se skupinami musela nacvičit zvuky. Poté při předvádění druhé skupině jsem říkala, co mohou slyšet a děti tento zvuk předvedly. Pro děti bylo velmi obtížné pochopit, že každý může vyluzovat jiný zvuk, který náleží k danému prostředí. Proto jsem raději zvolila formu, že všechny děti vyluzují stejné zvuky.

Když měly nakreslit dárek pro babičku, který ji z cesty přivezou, poskytla jsem jim nakonec formát papíru A5. Většina dětí kreslila jablka a hrušky. Dvě děti nakreslily srdíčka, tři děti jabloňové stromy. Pouze jedenkrát se objevila malina, nebo borůvka.

U následující aktivity – Kapela a tancovačka, jsem děti rozdělila na polovinu. Jedné jsem dala hudební nástroje a druhá měla tancovat. Jakmile kapela začala hrát, děti si nevěděly rady, jak by měly na tento zvuk tancovat. Proto jsem k hudbě začala hrát i na klavír.

Učitel v roli, kdy jsem ztvárňovala babičku tak, že jsem si přes ramena omotala šátek, dětem nečinil potíže k pochopení a na babičku reagovaly, jako kdyby byla skutečná. Chodily ke mně, já je vítala, a nosily mi nakreslené dárky z cest.

10.2.4 Otázky k rozhovoru

- A. Jak se děti dostaly k babičce?
- B. Odkud babička byla?
- C. Kde děti nakonec bydlely?

10.2.5 Vyhodnocení rozhovoru

Po realizaci dramatické lekce odpovědělo na první otázku osm dětí správně a dvě děti na otázku neznaly odpověď. Sedm dětí odpovědělo správně na druhou otázku, jedno dítě odpověď nevědělo a dvě děti odpověděly, že babička byla z chaloupky. Na třetí otázku odpověděly všechny děti správně.

Ve druhé třídě, kde jsem pohádku pouze přečetla, odpovědělo osm dětí správně na první otázku a dvě děti odpověď neznaly. Čtyři děti odpověděly správně na druhou otázku, dvě děti odpověď neznaly a dvě děti odpověděly špatně. Myslely si, že babička byla od moře nebo z daleka. Na poslední, třetí, otázku odpovědělo sedm dětí správně a tři děti špatně. Jejich odpověď na otázku byla, že děti nakonec bydlely u moře.

Z odpovědí vyplývá, že děti si mnohem lépe pamatovaly pohádku po absolvování dramatické lekce. Celkem u dramatické lekce bylo 25 správných a 5 chybných odpovědí. U čtení bylo 19 odpovědí správných a 11 chybných.

10.3 Kouzelná píšťalka

Pohádka je z knihy Kouzelná píšťalka od Martiny Drijverové. Knihu vydalo nakladatelství Artur v Praze.

10.3.1 Podmínky

Časový rozsah: cca 40 minut

Organizace: S dětmi pracuji frontální i skupinovou metodou. Lekce je velmi náročná na výrobu, přípravu i množství pomůcek. Pro práci ve skupině budeme potřebovat větší prostor.

Téma: Rodina na prvním místě

Výchovně vzdělávací cíle:

- Dítě chápe různé informační prostředky
- Dítě reaguje na rytmus
- Dítě se seznámí s dramatickým konfliktem
- Dítě sděluje informace slovy i gesty
- Dítě zaujímá správné držení těla

Cíle dramatické výchovy:

- Vstupovat do role a rozehrát ji
- Zacházet s rekvizitou
- Vyjadřování nálad a citů
- Seznámení se s alejí / ulička

Pomůcky:

- Obraz krajiny minimální velikosti A3
- Tamburína
- Mužičkův klobouk
- Z folie vyrobené kouzelné sklíčko

- Flétna
- Helma či meč strážného

10.3.2 Struktura lekce

1) Obraz krajiny – navození tématu

Pomůcky: Namalovaný obraz krajiny, kde bydlí Václav.

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel ukáže dětem obraz krajiny, kde bydlí Václav se svou rodinou. Děti se pokusí uhádnout, kdo v chalupě může bydlet, čím se mohou živit.

Učitel: „*Uprostřed Krkonošských hor žil otec s matkou, kteří měli sedm dětí.*

Bylo velice těžké je uživit, proto jednoho dne poslal otec svého nejstaršího syna do světa, aby si sám na jídlo vydělal a třeba i něco domů ze světa přinesl. Václav souhlasil, vzal si do ranečku pár buchet a vydal se na cestu.“

2) Václavova cesta – rozehrátí, narativní pantomima

Pomůcky: tamburína

Popis činnosti: Děti se rozestaví po prostoru. Svou chůzi přizpůsobují zvuku tamburíny. Jakmile zachrastím, udám dětem způsob, jakým se budou pohybovat po prostoru. Děti prochází prostorem tak, aby do nikoho nevrazily. Jako poslední způsob chůze je dětem zadán, aby se pohybovaly, jako ztracený Václav uprostřed lesů.

Učitel: „*Václav jde zvesela, Václav je velice unaven a pomalu se plouží cestou, Václav spěchá do světa nebo Václav jde velmi tiše a opatrně našlapuje.“*

3) Mužíček – improvizace, štronzo, hra v roli

Pomůcky: mužíčkův klobouk, z folie vyrobené sklo

Učitel: „*Václav skutečně bloudil sem a tam. Celý unavený se posadil na pařez a naříkal: „Už se z hor nedostanu, rodičům způsobím jen zármutek.“ Ale jakmile to dořekl, objevil se před ním mužíček. Měl bílé vlasy, bílé vousy a na hlavě klobouk“*

Popis činnosti: Děti sedí v půlkruhu, učitel před nimi. Vypráví jim další část příběhu. Poté si vezme klobouk a stane se mužíčkem.

Učitel – mužíček: *„Že Václav myslel dříve na své rodiče, než na sebe, tak jsem mu ukázal kouzelné zrcadlo.“* Vyndám z folie vyrobené zrcadlo a dětem ho ukážu. *„Jakmile se do něj Václav podívá, hned uvidí cestu z lesa ven. Ale copak Václave, ty jsi smutný? Stýská se ti po rodičích? Podívej se znovu do zrcadla a uvidíš, co právě dělají.“*

Popis činnosti: Učitel děti rozdělí na 4 skupiny. Každé skupině tajně zadá situaci, co může dělat Václavova rodina. Témata situací jsou: společná večeře, krmení a starání se o domácí zvířata, odpočinek po těžké práci, práce na poli. Každé téma učitel dětem popíše, co mohou předvádět. Předvádějící skupina se postaví před ostatní děti. Rozehranou situaci učitel zastaví štronzem. Ostatní děti hádají, co bylo předvedeno.

4) Píšťalka – vyprávění, hra v roli

Pomůcky: flétna, mužíčkův klobouk

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel jim vypráví další část pohádky.

Učitel: *„Václav byl velmi smutný. Stýskalo se mu po rodině a také by jim rád od bídy pomohl.“*

Učitel – mužíček: *„Václave, nebuď smutný. Zatancuj si a hned ti bude veselo. A k tomu, abys byl ještě více veselí, tady něco mám. Toto je kouzelná píšťala, jakmile na ní někdo zahraje, ostatní budou mít nohy lehké jak pířko, začnou tancovat a budou velmi šťastní. Jakmile je píšťala k dobré věci použita, zbaví člověka bídy.“*

Učitel: *„Mužíček dal flétnu Václavovi, ten mu poděkoval a vyrazil dál do světa. Došel až k sadu, kde zrovna dozrávalo ovoce. Poprosil sadaře o jablko, a zato jim zahrál na píšťalku. Sadaři seskočili ze stromů a tančili a zvesela výskali. Zato mu dali jablka tři. Šel dál, až došel k rybníku. Poprosil rybáře o rybičku, a zato jim zahrál na píšťalku. Že je tak obveselil, dali mu ryby tři.“*

5) Město – hra v roli, alej

Pomůcky: helma nebo meč strážného

Učitel: „*Václav došel až do velikého města. Všude bylo plno lidí, ale nikdo se neusmíval. Bylo to proto, že jejich princezna stonala. Stále byla smutná a plakala. Václav se rozhodl, že ji rozveselí. Došel až k bráně. Stál zde strážný, ale když viděl Václava v roztrhaném oblečení a dřevácích, tak ho nechtěl pustit do hradu.*“

Učitel – strážný: „*Ty bys chlapče chtěl pustit dovnitř, abys obveselil naši princeznu? Už tu bylo mnoho lidí, ale nikomu se to nepovedlo. A takhle bych tě ani neměl do hradu pouštět, vždyť máš roztrhané hadry a dřeváky.*“

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu, učitel vypráví. Poté učitel vypravuje v roli strážného. Děti se zeptám, zdali by Václava do hradu pustily nebo ne. Děti si stoupnou do uličky. Na jedné straně stojí ty děti, co souhlasí s puštěním Václava do hradu. Na druhé straně uličky ty, které nesouhlasí. Učitel zvolí jedno dítě a dá mu atribut strážného. Dítě bude procházet uličkou a naslouchat hlasům, zdali má Václava vpustit do hradu či ne. Na konci uličky se rozhodne. Děti v roli Václava se mohou prostřídat.

6) Šťastný konec – vyprávění, pantomima

Pomůcky: flétna

Učitel: „*Václav došel pod okno princezny a zahrál na flétnu. Princezna hnedle vyskočila z postele a dala se do tance. Tančila a smála se. Když to pan kráľu viděl, daroval Václavovi půlku království. A princezna si ho chtěla vzít za muže. Princezničce bylo velmi smutno, protože neměla žádného ženicha, ale styděla se to tatínkovi říci. Byla svatba a Václavova rodina na ní také přijela. Když se vraceli zpět do své chaloupky, vezli si s sebou pytel zlatáků. A takto chudý Václav ke štěstí přišel díky kouzelné píšťalce. A tu dostal jen proto, že myslel na druhé dříve, než na sebe.*“

Popis činnosti: Děti se rozprostřou po prostoru. Jakmile učitel hraje na píšťalku, děti tancují. Když přestane, děti ztuhnou.

7) Reflexe

Pomůcky: žádné

Popis činnosti: Děti stojí v kruhu, reagují na otázky učitele.

Učitel: Jak se vám pohádka líbila? Co se vám z aktivit líbilo nejvíce? Co se vám nelíbilo?

10.3.3 Reflexe lekce

Obraz krajiny byl vhodně zvolenou motivací a vtáhl děti do děje. Aktivně se zapojovaly do diskuze a vymýšlely příběhy, kdo zde může bydlet a čím se může živit. Zároveň jsme si i zopakovali domácí zvířata a napodobovali jejich zvuky.

Chůze do rytmu zrychlení a zpomalení se dětem dařilo. Ale pokud již měly předvádět určitý způsob chůze, tak jsem jim nejprve předvedla, jak by to mohlo vypadat, a děti mě napodobovaly. Poté jsem jim slovně popisovala, jak dále mohou tuto chůzi předvést. Dětem starším 5 let se vše bez obtíží dařilo. Mladší děti se pokoušely napodobit starší.

Když jsem zaujala hru v roli mužíčka, děti ji přijímaly bez problémů. Jakmile jsem vyndala kouzelné sklíčko a předváděla, že vidím, co se u Václava doma děje, přestaly sedět v kruhu a snažily se nahlédnout do sklíčka, aby viděly to co já. Při improvizaci a pantomimě, kdy měly předvádět, co se u Václava doma odehrává, jsem je nejprve první scénku nechala předvádět ve skupině. Poté jsem je dělila do stále menších skupin, až byly rozděleny do čtyř skupin, které pantomimicky situace ztvárňovaly.

V této pohádce jsem zaujímala i roli strážného. Poté jsem přešla do techniky aleje, kdy se děti měly rozdělit na dvě skupiny – kdo Václava do hradu pustí a kdo ne. Menší komplikace nastala, že všechny děti chtěly Václava do hradu pustit. Proto jsem je rozdělila na dvě skupiny. S každou skupinou jsem se dohodla, co budou na procházejícího strážného volat. Jelikož většina dětí při procházení strážného uličkou nic neříkala. Tímto způsobem jsem zapojila všechny děti.

Při hraní na kouzelnou flétnu bylo pro děti velmi obtížné tancovat, poskakovat a k tomu se usmívat. Slovně jsem se je pokoušela dostat až k tomu, aby se i tvářily

vesele. Proto jsem aktivitu zastavila a zkoušely jsme si mimicky napodobovat různé emoce.

10.3.4 Otázky k rozhovoru

A. Jaké kouzelné předměty měl mužíček? (Postačí jeden.)

B. Pustil strážný Václava do hradu?

C. Co se stane, když Václav někomu zapíská na píšťalku?

10.3.5 Vyhodnocení rozhovoru

Po realizaci dramatické lekce odpovědělo na první otázku osm dětí správně. Dala jsem zde podmínku, že stačí zodpovědět pouze jeden kouzelný předmět, který měl mužíček. Z těchto osmi dětí si šest vzpomnělo na oba dva předměty. Zbylé dvě děti neznaly odpověď. Na druhou otázku odpovědělo správně osm dětí. Dvě děti si chybně myslely, že strážný Václava nakonec do hradu pustil. Na poslední otázku znalo správnou odpověď všech deset dětí.

Ve druhé třídě, kde jsem pohádku pouze přečetla, znalo na první otázku sedm dětí správnou odpověď. Z toho pouze jedno dítě si dokázalo vzpomenout na oba dva předměty, které vlastnil mužíček. Tři děti odpověď neznaly. Na druhou otázku odpovědělo pět dětí správně, čtyři děti neznaly odpověď a tři odpověděly špatně. U poslední otázky opět odpovědělo správně pět dětí, čtyři neznaly odpověď a jedno odpovědělo špatně.

Z tohoto vyplývá, že úspěšnější opět byla dramatická lekce, kdy bylo celkem 26 správných odpovědí, a 4 odpovědi byly chybné. Kdežto po přečtení pohádky bylo pouze 17 odpovědí správných a 13 chybných.

10.4 Honza a vrba

Lidová pohádka je z knihy Naše národní pohádky. V knize najdeme mnoho lidových pohádek od českých autorů jako je Božena Němcová, Karel Jaromír Erben nebo Václav Říha. Pohádku Honza a Vrba napsal Jiří Horák. Knihu vydalo nakladatelství Svoboda v Praze.

10.4.1 Podmínky

Časový rozsah: cca 40 minut

Organizace: S dětmi pracuji frontální formou. Lekce není náročná na prostor. Pomůcky můžeme sehnat originální, například tkalcovský stav, nebo si napodobeniny můžeme vyrobit doma.

Téma: Každý má právo na štěstí

Výchovně vzdělávací cíle

- Dítě reaguje na vzniklé situace
- Dítě se pokusí zaujmout názor jiného člověka
- Dítě sleduje děj pohádky
- Dítě přijme zástupný předmět

Cíle dramatické výchovy:

- Vstupování do role
- Zacházení s rekvizitou
- Pohybem vyjádřit náladu
- Osvojit si dramatické jednání

Pomůcky:

- Kniha Naše národní pohádky
- Tkalcovský stav
- Plátno
- Plátno nebo šátek pro každé dítě
- Tamburína
- Molitanový kvádr
- Honzova košile
- Otcova čepice

- Papír na výrobu mince ve tvaru kruhu a pastelky

10.4.2 Struktura lekce

1) Tkalcovský stav – navození tématu

Pomůcky: Tkalcovský stav nebo vyrobený tkalcovský stav

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu, učitel jim předvede tkaní na tkalcovském stavu.

Učitel: „*Víte co to je? K čemu to může sloužit? Jak se říká tomu, kdo s tkalcovským stavem pracuje?*“

2) Úvod do děje – vyprávění

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel je seznámí s úvodem pohádky.

Učitel: „*Byl jednou jeden chudý tkadlec a ten měl syna Honzika. Lidé o něm říkali, že je trochu přihlouplý. Aby měli na živobytí, otec dal Honzovi plátno, aby jej prodal. Než Honza odešel, otec mu řekl: „Kdyby s tebou někdo smlouval nebo ti nechtěl dát peníze hned, tak to plátno neprodávej. Honza vzal plátno a šel.“*

3) Honza – rozehrátí, narativní pantomima

Pomůcky: plátno nebo šátek pro každé dítě, tamburína

Popis činnosti: Děti se rozestaví po prostoru. Chodí po prostoru dle pokynu učitele. Se zvukem tamburíny změní chůzi dle instrukcí. Při chůzi do sebe děti nenaráží.

Učitel: „*Honza nesl plátno rozložené v obou rukách a nabízel je ostatním lidem. Honza šel tak rychle, až za ním plátno vlálo. Honza nesl plátno na hlavě. Honza nesl plátno, které bylo velmi těžké. Honza šel a vyhazoval plátno do vzduchu.“*

4) Odmítání – hra v roli

Pomůcky: Plátno, Honzova košile

Popis činnosti: Učitel si na sebe vezme košili a v ruce má plátno. Obchází děti, které sedí po celém prostoru a nabízí plátno dětem. Ty vymýšlí odpověď, proč nechtějí od Honzy plátno koupit.

5) Vrba – vyprávění

Pomůcky: žádné

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu, učitel vypravuje část pohádky.

Učitel: „Honza obešel všechny vesnice v okolí, ale nikdo si od něj plátno nechtěl koupit. Byl z toho celý unavený a tak se cestou domů posadil pod starou vrbu u rybníčka. Byla už celá dutá a popraskaná. Honzovi jí byli líto a říkal: „Ty bys také potřebovala kus plátna, abys měla košili.“ Honzovi se zdálo, že vrba svými větvemi souhlasně zakývala. A tak okolo ní plátno obmotal, aby jí nebyla zima. Při odchodu řekl: Ale zítra mi nachystej peníze, přijdu si pro ně. A šel domů.“

6) Otec – hra v roli

Pomůcky: otcova čepice

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Jakmile si někdo nasadí čepici, stane se Honzovým otcem. Děti vymýšlí, co otec řekl Honzovi na to, že daroval plátno vrbě místo toho, aby ho prodal.

7) Honza jde pro peníze – vyprávění

Pomůcky: žádné

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel vypráví pohádku.

Učitel: „Honza přijde domů a otec se ho hned ptá, jestli prodal plátno a kde má peníze. On mu na to odpoví: „I milý táto, nic mi nedali, až prý zítra.“ Ale otec se rozzlobil a poslal Honzu ještě ten den pro peníze nebo plátno. Honza došel k vrbě a povídá jí: „Milá zlatá, táta se zlobí, musíš prý mi dát peníze hned. Ale vrba nic. A tak se Honza na ní rozkřičel: Takhle se mi odplácíš? Chtěla bys košili zadarmo? My sami máme bídu. Dej mi peníze nebo mi vrať plátno.“ Ale plátno už bylo jak dávno pryč. Třikrát tak Honza na vrbu spustil. Velmi se zlobil, popadl vrbu a kymácel s ní ze strany na stranu. Najednou zapraskala

a už ležela na zemi. Honza se podíval dolů ke kořenům a uviděl hrnec plný dukátů a tolarů.

8) Peníze – spojení výtvarné a dramatické výchovy

Pomůcky: Papírové kolečko pro každé dítě, pastelky

Popis činnosti: Učitel rozdá každému dítěti jedno papírové kolečko. Děti nakreslí pastelkami minci.

9) Vyvrácená vrba - dramatizace

Pomůcky: molitanový kvádr, vyrobené mince

Popis činnosti: Děti se postaví těsně vedle sebe do kruhu. Uprostřed stojí vrba, tedy molitanový kvádr, a pod ní jsou mince. Děti natáhnou paže a nakláněním kvádrů si ho posílají mezi sebou, až na povel učitele kvádr vyvrátí a ten spadne na zem.

Učitel: „*Vrba se nám vyvrátila a objevily se pod ní peníze. Nakonec přeci jen vrba Honzovi zaplatila.*“

10) Konec – vyprávění

Pomůcky: žádné

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu, učitel dovypráví pohádku.

Učitel: „*Honza přišel domů a otec se ho hned ptal, jestli donesl peníze. Mohl na nich oči nechat. Tolik tolarů a dukátů ještě nikdy neviděl. Koupili si novou chalupu, pole i dobytek.*“

11) Reflexe

Pomůcky: žádné

Učitel: Jak se vám pohádka líbila? Co se vám nejvíce líbilo?

10.4.3 Reflexe lekce

Dětem jsem již při ranních aktivech dala prostor k vyzkoušení si tkaní na tkalcovském stavu. Poté jsem jim ho znovu přiblížila při navození tématu.

Chůze do rytmu i různé způsoby chůze s plátnem měla u dětí velký úspěch. Dala jsem jim prostor, aby následně vymýšlely další možnosti, jak Honza s plátnem mohl jít. Následně jsem plátno využila i při ranním cvičení.

Dětem jsem vyprávěla další část příběhu, jak Václava všichni odmítali. Chtěla jsem, aby mě, jakožto Václava s plátnem také odmítly a vymyslely, proč si plátno nechtějí koupit. Prvních pár odpovědělo, že nemají peníze. Ale poté jedno dítě chtělo plátno koupit a ostatní po něm tento způsob opakovaly. Říkala jsem jim, že nemají tolik peněz, aby si plátno mohly koupit a následně aktivitu ukončila.

Poprvé si děti v dramatické lekci vyzkoušely hru v roli. V této pohádce roli otce. Vymýšlely, co by otec mohl říci Václavovi. Většinou opakovaly jednu větu, ale někdy ubraly jedno slovo nebo nějaké přidaly. Když jsem jim na to odvětila, ať zkusí ještě něco jiného, tak řekly, že to jiné je. Ale pár dětí i vymyslelo souvětí, kdy Václavovi otec nehuboval, z čehož jsem měla radost, že i tato varianta je napadla.

Každé dítě si vyrobilo svojí minci, kterou poté umístilo pod vrbu. Jakmile jsme vrbu společně vyvrátili, děti měly tendence najít svou minci a vzít si ji, přestože jsem jim k tomu vyprávěla další část příběhu, jak si je Václav všechny vzal a odnesl je domů otci.

10.4.4 Otázky k rozhovoru

- A. Co dal otec Honzovi, aby ve vsi prodal?
- B. Komu Honza plátno nakonec dal?
- C. Odměnila se mu za to vrba? A čím?

10.4.5 Vyhodnocení rozhovoru

Po realizaci dramatické lekce odpovědělo na první otázku všech deset dětí správně. Na druhou otázku odpovědělo osm dětí správně, jedno dítě odpověď neznalo a jedno odpovědělo, že Honza dal plátno řepě, což je chybná odpověď. Na poslední otázku odpovědělo sedm dětí správně a tři chybně.

Po přečtení pohádky ve druhé třídě odpověděly na první otázku čtyři děti správně a šest dětí neznalo odpověď. Na druhou otázku odpovědělo šest dětí správně,

jedno dítě neznalo odpověď a tři odpověděly, že Honza plátno prodal, což je chybná odpověď. Na poslední otázku odpovědělo pět dětí správně, čtyři děti neznaly odpověď a jedno odpovědělo chybně, že se vrba Honzovi ničím neodměnila.

Z uvedených odpovědí vyplívá, že úspěšnější byly odpovědi po dramatické lekci, kdy jich správných bylo 25 a chybných 5. Po pouhém přečtení pohádky bylo 15 správných a 15 chybných odpovědí.

10.5 Jak Ctibůrek polykal andělíčky

Pohádka je z knihy Pohádkový svět Františka Nepila – Nejkrásnější pohádkové příběhy. Obsahuje pětáctýřicet příběhů a pohádek. Knihu vydalo nakladatelství Knižní klub.

10.5.1 Podmínky

Časový rozsah: cca 40 minut

Organizace: S dětmi pracuji frontální i skupinovou metodou. Lekce není náročná na pomůcky, ale jsou zde zařazeny aktivity náročnější na prostor.

Téma: Přátelství mezi člověkem a zvířetem

Výchovně vzdělávací cíle:

- Dítě sděluje informace prostřednictvím pohybu a neverbální komunikace
- Dítě řeší předložený úkol či situaci
- Dítě dokáže vyjádřit své myšlenky
- Dítě dodržuje pravidla hry

Cíle dramatické výchovy:

- Vstupovat do role
- Vyjádřit se pomocí pohybu
- Orientovat se v příběhu
- Vytvořit pohybové etudy

Pomůcky:

- Kniha Pohádkový svět Františka Nepila
- Dětské kraťasy, tričko, kšiltovka a plyšák, dudlík
- Tamburína
- Šátek
- Papír A4 pro každé dítě, pastelky

10.5.2 Struktura lekce

1) Ctibůrek – navození tématu

Pomůcky: dětské kraťasy, tričko, kšiltovka, plyšák a dudlík

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel do středu kruhu položí veškeré pomůcky. Děti se ptá na otázky, ty odpovídají.

Učitel: „*Komu by tyto věci mohly patřit? Je to chlapec nebo holka? Kolik mu může být let?*“

„Tyto věci patří malému chlapečkovi Ctibůrkovi. Který bydlí se svými rodiči v chaloupce na samotě poblíž rybníčku. Maminka má o něj strach, aby do rybníčka nespádl. Ale tatínek ji vždy chlácholí: “Neboj se, máme přece psa Alíka, ten Ctibůrka ohlídá.”

2) Alík – rozehrátí, narativní pantomima

Pomůcky: tamburína

Učitel: „*Alík byl pes, oříšek. Dobře věděl, že je Ctibůrek ještě malý, a tak ho pečlivě hlídal. Běhali spolu po louce, chytali kobylinky nebo se brouzdali v potoce.*“

Popis činnosti: Učitel dětem odvypráví část pohádky. Děti se rozprostnou po prostoru. Budou se pohybovat dle pokynů učitele. Se zvukem tamburíny bude změna pohybu dle slovního doprovodu učitele. Náměty na pohyb po prostoru jsou: Alík se Ctibůrkem běhali po louce, čichali ke kytíčkám, chytali brouky, brouzdali se potokem, lezli do úzké nory, lezli po stromech a podobně.

3) Alík a Ctibůrek – pantomima, improvizace, štronzo

Pomůcky: tamburína

Popis činnosti: Učitel rozdělí děti do čtyř skupin. Každé skupině poskytne námět, který budou pantomimicky ztvárňovat: lovit ryby, hledat houby, opalovat se, hrát si na písku. Jednotlivé skupiny budou pantomimu předvádět v prostoru před zbytkem třídy. Se zvukem tamburíny rozehrají scénku. S druhým zachrastěním ztuhnou do štronza. Zbytek třídy hádá, co Ctibůrek s Alíkem mohli dělat.

4) Alík v nesnázích – brainstorming

Pomůcky: žádné

Učitel: „*Ctibůrek s Alíkem si užili spoustu legrace. Ale jakmile došli k rybníčku, Alík začal štěkat, chytil Ctibůrka a nepustil ho. Dobře věděl, že by Ctibůrek mohl spadnout do hluboké vody a utopit se. Ale Ctibůrek se moc chtěl brouzdat v rybníčku a stále přemýšlel, jak by se Alíka zbavit. Co si myslíte, že Ctibůrka napadlo?*“

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Vymýšlí, jak by se Ctibůrek mohl Alíka zbavit.

Učitel: „*Ctibůrek přemýšlel a přemýšlel, až to nakonec vymyslel. Když maminka v kuchyni připravovala jelítka a loupala brambory, uvázal Alíka na řetěz a běžel k rybníčku. Když to Alík uviděl, začal kňučet, štěkat a vrčet, ale maminka nic. Dále loupala brambory.*“

5) Vytahování Ctibůrka z vody – hra v roli

Pomůcky: šátek

Učitel: „*Ctibůrek už byl jen kousek od rybníčka. Alík začal štěkat a vrčet ještě víc. Maminka už takového vřeštění měla plné zuby. Vzala vařečku a chtěla s ní Alíkovi vyhubovat. Ale co to nevidí. Alík je uvázaný na řetězu a Ctibůrek nikde. Odvázala psa a šla dál vařit jídlo. Ale to už Ctibůrek vstoupil do vody, šel hloub a hloub a najednou žbluňk. Voda se nad ním*

zavřela. Chtěl vykřiknout, ale místo toho vdechl do plic vodu a dál se topil. Alík rychle běžel k rybníčku, aby Ctibůrka zachránil.“

Popis činnosti: Učitel si vybere dvě děti. Prvnímu – Alíkovi zaváže oči, druhé bude Ctibůrek, který si stoupne někam do prostoru a vydává zvuky: „glo glo glo“ Alík se zavázanýma očima hledá dle zvuku Ctibůrka, který se topí, aby ho vytáhl z vody ven.

6) Šťastný konec

Pomůcky: papír A4 pro každé dítě, pastelky

Učitel: *„Alík vytáhl Ctibůrka z rybníčku, ale ten se stále dusil, sípal a kašlal. S tím už si pes nevěděl rady, a tak běžel pro maminku. Přiběhl do kuchyně a štěkla a štěkal. Ale maminka mu nerozuměla. Jen viděla, že z Alíka kape voda, tak ho hnala, aby jí neušpinil podlahu. Alík to nevzdával. Čapl jelítko a utíkal s ním ven. „Dáš to sem!“ Volala na něj maminka a běžela za ním ven. Ale tam už uviděla Ctibůrka. Vymačkala z něj vodu a vzala ho do postele. Do večera byl v pořádku, ale k rybníčku už se nikdy nepřiblížil. Alík za odměnu, že Ctibůrka zachránil, dostal celé jelítko, jaké ještě nikdy nedostal.“*

Popis činnosti: Děti sedí v kruhu. Učitel dokončí vyprávění pohádky. Každému dítěti rozdá papír a pastelky. Všichni nakreslí, jakou odměnu by daly Alíkovi ony.

7) Reflexe

Pomůcky: žádné

Učitel: Jak se vám pohádka líbila? Co se vám z aktivit líbilo nejvíce? Co se vám nelíbilo?

10.5.3 Reflexe lekce

Z předmětů, které jsem při navození tématu položila před děti, správně usoudily, že se jedná o malé dítě, chlapce.

Skupinový pohyb do rytmu a narativní pantomima se dětem dařila. Starší děti bez problémů vše předvedly. Mladší po nich většinu zopakovaly. Při pantomimě a improvizaci ve skupinách jsem kvůli menšímu počtu dětí zvolila pouze dvě skupiny namísto plánovaných čtyř skupin, které danou věc měly předvádět.

Aktivita brainstormingu, kdy děti měly vymýšlet způsoby, jak by Ctibůrek mohl zaměstnat Alíka, aby byl chvíli o samotě, se vydařila nad moje očekávání. Děti ve vymýšlení způsobů byly velmi nápadité. Například uváděly uvázání psa u boudy, odvedení psa daleko od domova, půjčení psa kamarádovi nebo dát psovi jídlo, a zatímco bude jíst, Ctibůrek uteče pryč.

Při aktivitě, kdy dítě – Alík měl se zavázanýma očima hledat v rybníku druhé dítě – Ctibůrka, jsem se velmi obávala, že si nebudou chtít nechat zavázat oči. Naštěstí se to ani v jednom případě nevyskytlo. Pouze jsem musela poupravit zvuk, který Ctibůrek pod vodou vydává. Jelikož děti moc hlasitě nebyly a citoslovce glo glo pouze šeptaly. Proto jsem navrhla, ať volají: „Pomoc!“

Pro kresbu odměny pro Alíka jsem nakonec zvolila menší formát papíru A5. Nejčastěji děti kreslily klobásky, jitrnice. Dále z předmětů hračky a novou psí boudu.

10.5.4 Otázky k rozhovoru

- A. Jak se jmenuje Ctibůrkův pes?
- B. Jak si Ctibůrek s Alíkem hráli?
- C. Co se Ctibůrkovi stalo zlého, že ho musel Alík zachraňovat?

10.5.5 Vyhodnocení rozhovoru

Po realizaci dramatické lekce odpovědělo na první otázku šest dětí správně a čtyři děti odpověď neznaly. U druhé odpovědi jsem brala jako správnou odpověď každou, kterou jsem při dramatické lekci s dětmi pantomimicky ztvárnila. Devět dětí odpovědělo správně, jedno chybně, kdy uvedlo, že si s Alíkem hráli na boudě. Na poslední otázku odpovědělo všech deset dotazovaných dětí správně.

Po přečtení pohádky v druhé třídě odpovědělo na první otázku sedm dětí správně, dvě děti odpověď neznaly a jedno chybně uvedlo, že Alík se jmenoval Pes. Na

druhou otázku odpověděly 4 děti správně, tři odpověď neznaly a tři měly odpověď chybnou. Jako chybné jsem brala odpovědi: hráli si nebo že si hráli v rybníku. Na poslední otázku odpovědělo sedm dětí správně a tři děti odpověď neznaly.

Opět děti lépe znaly pohádku po absolvování dramatické lekce, kdy celkový počet správných odpovědí byl 25 a chybných 5. Po přečtení pohádky bylo celkem pouze 18 správných a 12 chybných odpovědí.

11. Vyhodnocení výzkumných otázek

Jak lze propojit literární a dramatickou výchovu a jaké jsou výhody a úskalí?

Dramatickou výchovu a literární výchovu můžeme propojit tak, že buď budeme naplňovat cíle literární výchovy, nebo literární výchova může sloužit jako tematické východisko. Druhým způsobem jsem se zabývala ve své bakalářské práci se zaměřením na pohádky. Pohádka může sloužit jako východisko pro dramatickou lekci nebo strukturované drama. Výhodu spatřuji v literárním žánru, který je přijatelný pro děti předškolního věku, ať se jedná o pohádku lidovou nebo autorskou. Děti se setkávají s kvalitním jazykem, impulz k posunutí příběhu dál a jako inspirace pro vytvoření dramatického cvičení, mohou sloužit i vkusné ilustrace. Úskalí se může objevit, pokud pohádkový námět nebude vycházet ze zájmu dětí. Taktéž když pohádka postrádá konflikt, nebo konflikt není dosti dramatický

Porozumí děti lépe literárnímu textu s využitím metod a technik dramatické výchovy či bez jejich použití?

Z realizovaného výzkumu ve formě individuálních rozhovorů je patrné, že si děti lépe zapamatují a porozumí pohádce, pokud se s ní seznámí prostřednictvím dramatické lekce, než když je jim pohádka pouze přečtená. U všech pěti pohádek bylo výrazně více správných odpovědí po absolvování dramatické lekce, kdy celkově bylo 126 správných a 24 chybných odpovědí. Kdežto po přečtení pohádky bylo pouze 85 správných a 65 chybných odpovědí.

Zvládnou děti realizovat pohádkové lekce formou metod a technik dramatické výchovy, i když se nikdy s dramatickou výchovou nesetkaly?

Přestože se děti s využitím metod a technik dramatické výchovy v mateřské škole nikdy nesetkaly, zvládly absolvovat bez větších obtíží všechny aktivity dle mého plánu. Ale u některých aktivit, například živé obrazy, by byla lepší postupná příprava. Poté by jim tato činnost nezpůsobovala drobnější problémy.

Jsou metody a techniky dramatické výchovy uvedené v praktické části mé bakalářské práce vhodné pro předškolní děti?

Díky realizaci dramatických lekcí jsem se přesvědčila, že jsem zvolila vhodné metody a techniky pro začínající děti předškolního věku. Avšak některé aktivity se dařily dětem lépe, jiné vyžadovaly menší dopomoc či úpravu.

Pro Alej je vhodnější nejprve drobná příprava. Tato aktivita činila dětem drobné obtíže, kdy jsem musela aktivitu zastavit, děti slovně navést co by mohly říkat nebo je motivovat k tomu, aby něco řekly, a poté ve hře pokračovat. Metodu brainstormingu zvládly bez problémů. Naopak mě překvapily různorodé odpovědi. Dramatizace, improvizace, pantomima i narativní pantomima jim také nečinila nesnáze. Učitele v roli pozitivně přijímaly a vnímaly jako postavu z pohádky. I děti se samy dokázaly proměnit v postavu z příběhu. Ozvučená krajina pro ně byla náročnější aktivita, taktéž i živé obrazy. Je zde potřebná postupná příprava. U dramatických aktivit děti lépe reagovaly na zvukové signály, například tamburínu, než na slovo štronzo.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokoušela zjistit, jak si děti lépe osvojí pohádkový text, což byl i jeden z cílů mé práce. Zvolila jsem pohádku jak lidovou, tak autorskou. I co se týká data vydání knížek, pohybovaly se od druhé poloviny dvacátého století, do roku 2018. Z výzkumu vyplynulo, že po absolvování všech pěti dramatických lekcí došlo u první skupiny dětí k výrazněji lepším výsledkům, než pokud jsem druhé, věkově i z hlediska pohlaví podobné skupině pohádku pouze přečetla. Přesněji se jedná o 84% úspěšnost ve správných odpovědích u dětí po realizaci dramatické lekce. Kdežto u druhé skupiny dětí byla úspěšnost správných odpovědí pouze 57%. Z toho plyne, že dramatická výchova dopomáhá dětem k prožití si pohádky, jejímu hlubšímu poznání a tudíž i k lepšímu porozumění. Zajisté pro dokonalejší proniknutí a zmapování si pohádek dopomohlo velké množství pomůcek, které jsem měla k jednotlivým dramatickým lekcím připravené. Potvrdilo se mi, že různé druhy pohádek mohou sloužit jako vhodné východisko pro dramatickou lekci, avšak nesmí v nich chybět konflikt, který je pro vytvoření dramatické lekce velmi důležitý.

Dalším cílem bakalářské práce bylo zhodnotit úspěšnost metod a technik dramatické výchovy. Přestože se děti z mateřské školy v Kladně s dramatickou výchovou nikdy nesetkaly, nečinilo jim absolvování dramatických lekcí žádné závažnější potíže. Metody a techniky uvedené v praktické části bakalářské práce jsou vhodné pro začínající hráče. Pouze u dětí mladších pěti let by bylo zapotřební některé složitější techniky nejprve pozvolna procvičit a poté je zařadit do dramatické lekce. Ale i bez předchozího nácviku jsou schopny se do aktivit zapojit a vykonat je. Dramatická lekce tvořila jeden celek, který měl časovou dotaci okolo 45 minut, ale díky častému střídání aktivit v celku zvládly děti ve věku od 3 do 7 let udržet po celou dobu trvání lekce pozornost a zapojovat se do činností. V praktické části jsem uvedla i další metody a techniky, které jsou vhodné pro děti předškolního věku.

Tato bakalářská práce může sloužit i jako inspirace pro učitele mateřských škol, dozví se, jakým způsobem se děti efektivněji mohou osvojit různé pohádky, ale i se seznámí s jednou z možností, jak mohou dramatickou výchovu implementovat do programu výchovně vzdělávacích aktivit v mateřských školách.

12. Seznam použitých informačních zdrojů

12.1 Dětská literatura

BARÁNKOVÁ, Vlasta. *Kouzelná cesta domů: jak Honzík a Barunka přeletěli moře*. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-04982-3.

DRIJVEROVÁ, Martina. *Kouzelná pištálka*. Ilustroval Helena ZMATLÍKOVÁ. Praha: Artur, 2007. ISBN 978-80-86216-94-2.

FORMÁNKOVÁ, Věra a Jarmila SERVÍTOVÁ. *Naše národní pohádky*. Praha: Svoboda, 1982. Členská knižnice (Svoboda)

KOŽÍŠEK, Josef. *Ráno: Výbor z díla*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy Praha, 1967.

NEPIL, František. *Pohádkový svět Františka Nepila*. Ilustroval Adolf BORN. Praha: Knižní klub, 2016. ISBN 978-80-242-5400-5.

12.2 Odborná literatura

BÁBÍČKOVÁ, Dobromila a Marie PAVKOVÁ. *Dramatická výchova hrou*. Hodonín: Pedagogické středisko, 1995. ISBN 80-85082-05-5.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Fraus slovník literárních pojmů, aneb, Co se skrývá za slovy*. Plzeň: Fraus, 2006. ISBN 80-7238-620-4.

MACHKOVÁ, Eva. *Dramatika, hra a tvořivost*. Jinočany: H & H, 2017. ISBN 978-80-7319-125-2.

MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 13. vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2015. ISBN 978-80-7068-298-2.

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 3., aktualizované vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2018. ISBN 978-80-7068-317-0.

MACHKOVÁ, Eva. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb, Hledání dramatickosti*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3., dopl. vyd.]. V Praze: Akademie múzických umění, 2012. ISBN 978-80-7331-214-5.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

MLEJNEK, Josef. *Dětská tvořivá hra*. 3. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, útvar Artama, 2011. ISBN 978-80-7068-001-8.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol., 2018 *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT [cit. 2019-01-26]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/45304/>

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

ULRYCHOVÁ, Irina, Vlasta GREGOROVÁ a Hana ŠVEJDOVÁ. *Hrajeme si s pohádkami: dramatická výchova v mateřské škole a na 1. stupni základní školy*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-355-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1.

13. Přílohy

Příloha č. 1 Pomůcky - Kocourek na hostině

Příloha č. 2 Pomůcky - Kouzelná cesta domů

Příloha č. 3 Pomůcky - Kouzelná písťalka

Příloha č. 4 Pomůcky - Honza a vrba

Příloha č. 5 Pomůcky - Jak Ctibůrek polykal andělíčky

Příloha č. 6 Text - Kocourek na hostině

Příloha č. 7 Text - Kouzelná cesta domů

Příloha č. 8 Text - Kouzelná písťalka

Příloha č. 9 Text - Honza a vrba

Příloha č. 10 Text - Jak Ctibůrek polykal andělíčky

Příloha č. 1 Pomůcky - Kocourek na hostině



Příloha č. 2 Pomůcky - Kouzelná cesta domů



Příloha č. 3 Pomůcky - Kouzelná píšťalka



Příloha č. 4 Pomůcky - Honza a vrba



Příloha č. 5 Pomůcky - Jak Ctibůrek polykal andělíčky



Příloha č. 6 Text - Kocourek na hostině



Kocourek na hostině

Růženka zvěstovala v pokoji panenkám: „Dnes je můj svátek!“ Slyšel to kocourek v koutě a honem se k Růžence lísal, aby ho pozvala na hostinu. „Nevím, nevím, kocourku. Budu dnes mít vzácné hosty a ty se ještě neumíš ve společnosti slušně chovat. Všechno chceš napřed vidět, do všeho strkáš pazourky, jsi zvědavý.“ Ale kocourek sliboval, že bude při hostině sedět jako pění. A tak dlouho loudil, až ho pozvala na svačinu.

Odpoledne zavedla Růženka hosty do zahrádky na trávník. Vykládala jim, že dostala od maminky k svátku nádobíčko na kávu. Panenky poslouchaly, kývaly hlavičkami a Růžence dárky přály. Ale kocourek neposlouchal, ani hlavičkou nekýval. Jenom se ohlížel a myslil si: Kdepak je ta svačina? Svačina byla ještě v kuchyni, ale za chvíli přinesla ji Růženka do zahrádky. Každé panenke uchystala koříček na kávu a kocourkovi talířek na mléko. Nalila poslední panence. Ale tu kocourek spatřil něco divného. Tamhle u růžové panenky travička se hýbá! „Co to?

Kdo asi trávou pohybuje?“ láme si kocourek hlavu. Rád by seděl slušně, to je pravda, ale ještě raději by věděl, co to v travičce leze, že se travička otřásá a nahýbá.

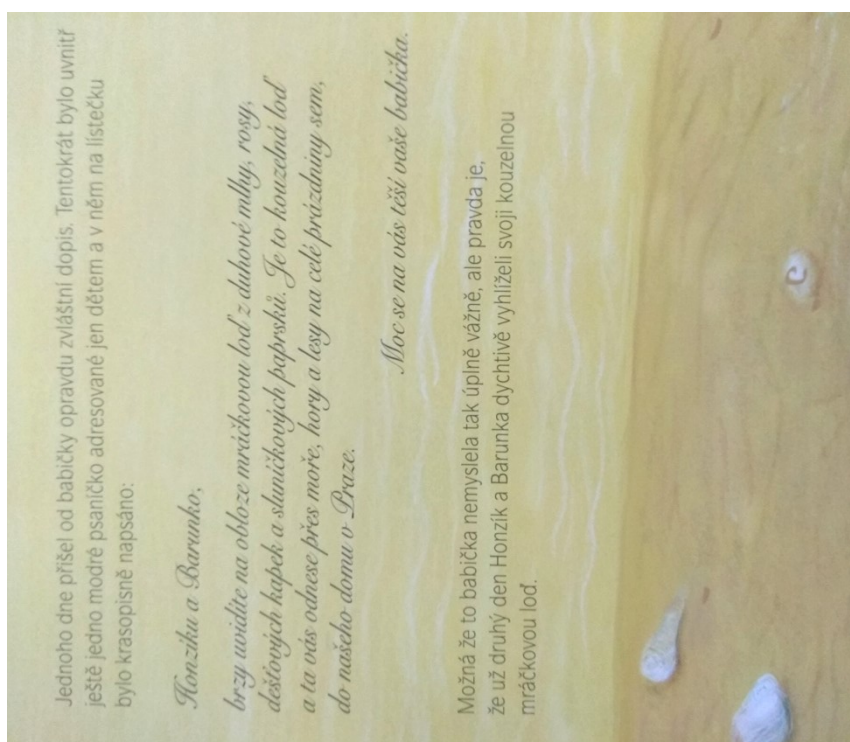
Zapomněl na všechno kolem a hup do travičky. Porazil přitom koříčky a mléko rozlil. Růženka vykřikla a tři panenky leknutím omdlely. „Počkej, kocoure, počkej!“ hrozila Růženka; ale kocour už byl pryč. Vzkřísila panenky a ty hádaly, co kocourek hledal v trávě. Podívaly se — lezl tam brouček zebraček a prosil o malou almužničku. Počastovaly broučka vyliřím mlékem, ale zvědavého kocoura již nikdy na hostinu nepozvaly.

Houpačka

„Tatínku, tatínku,“ prosily Sýkorovy děti, „pořiďte nám houpačku. U sousedů ji mají a to je vám podivná!“ Děti si na ni sednou, jeden je houpá a ti ostatní poletují jako na křídlech. „Pan Sýkora se usmál: „Jen umíte-li se houpat jako sousedovy děti?“ — „Jé,“ smál se Bohuš, „jen se do houpačky tůkne a již lirá houpý — houpý!“ — „Uvidím, uvidím,“ řekl tatínek a druhý den byla houpačka v zahradě. S Bohušem běžel tam pesek a kocátko, s Madlenkou malá Milenka a panna Lenorka. Všichni si pospíšili, aby byli na houpačce, a bylo jich tam celé klubičko.

„A kdo zůstane dole, aby houpal?“ ptala se Madlenka. Bohuš posílá Madlenku, Madlenka Milenku, Milenka Lenorku, Lenorka pejska, pesek kočátko, a kočátko povídá, aby šel pesek, že se pěkně pohoupají. Ale pesek nařká, že celou noc hlídá dvorek, aby šla Lenorka. Lenorka běduje, že jí bolí hlavička, aby houpala Milenka. Milenka se vymlouvá, že to neumí, aby slezla

Příloha č. 7 Text - Kouzelná cesta domů





Dlouho, předlouho plula kouzelná loď
spolu s buclatými obláčky nad bouřlivým
mořem a po celý ten čas děti sladce spaly.
Ani bouře s blesky a hromobitím
je neprobudila.

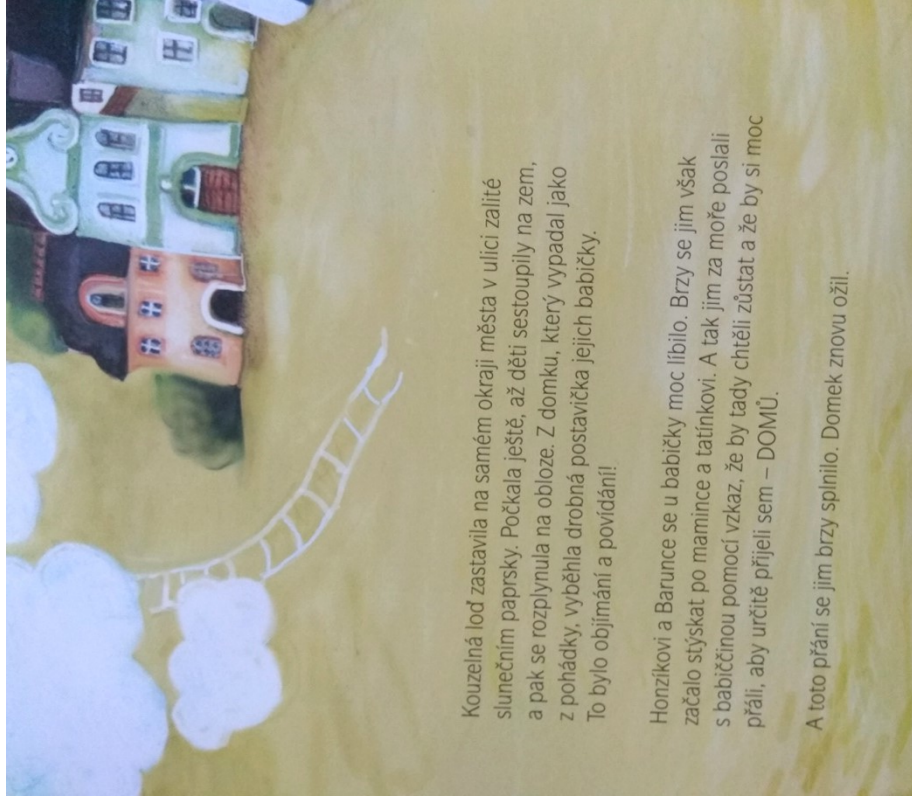


A když se na obloze konečně objevila,
obě děti ani na chvíli nezaváhaly a vyšplhaly
po lehounkém žebříku rovnou do nadýchaných
peřinek na dně lodi.









Kouzelná loď zastavila na samém okraji města v ulici zalité slunečním paprsky. Počkala ještě, až děti sestoupily na zem, a pak se rozplynula na obloze. Z domku, který vypadal jako z pohádky, vyběhla drobná postavíčka jejich babičky. To bylo objímání a povídání!

Honzíkovi a Barunce se u babičky moc líbilo. Brzy se jim však začalo stýskat po mamince a tatínkovi. A tak jim za moře poslali s babiččinou pomocí vzkaz, že by tady chtěli zůstat a že by si moc přáli, aby určitě přijeli sem – DOMŮ.

A toto přání se jim brzy splnilo. Domek znovu ožil.




Konečně se pohádková loď zvolna přiblížila k velkému městu s mnoha věžemi, širokou řekou, mosty a krásnými domy. Děti byly nad tou nádhrou u vytržení! Honzík vydechl: „To bude ta zlatá Praha, o které nám maminka tolik vyprávěla! Už budeme doma!“

Po prázdninách začal Honzík s Barunkou chodit do nedaleké školy, kde se učili číst, psát i počítat. A když se pak učili slova a noty české hymny, vzpomněli si na svoji kouzelnou cestu přes krásnou zemi. Děti slovům hymny rozuměly. Dobře věděly, co znamená věta KDE DOMOV MŮJ.



Příloha č. 8 Text - Kouzelná píšťalka

Kouzelná píšťalka



Žili kdysi pod Krkonošskými horami otec a matka a měli sedm dětí. Nakrmit je všechny, to nebylo jen tak! Proto jednoho dne povídá otec tomu nejstaršímu: „Už jsi, Václave, velký chasník, musíš do světa! Sám si na chleba vyděláš a třeba i domů něco přineseš.“

Václav nebyl proti, vzal pár buchet, co máma napékla a vydal se přes hory.

Jde a jde... a najednou se mu cesta kamsi vytratila, chodí kolem skal jako ovce. Snad stokrát se tak v kruhu otočil, až nakonec usedl na pařez.

„Jistě jsem šlápl na bludný balvan!“ zanařikal chlapec. „Už se z hor nedostanu, rodičům způsobím zármutek!“

Ale jen to dořekl, objevil se před ním mužiček, bílé vlasy, bílé vousy a moudré oči.

„Ze myslíš na otce a matku dřív než na sebe, pomohu ti z lesa ven. Podívej, tudy půjdeš...“

) 7 (

A mužík vyráhl kousek skla. V něm uviděl Václav sebe i cestu, která se mu ztratila. Takové kouzlo!

„Škoda, že se nemohu domů podívat, co všichni dělají...“ zalitoval jen chlapec.

Ale mužiček foukl na sklo a vida: tu je chalupa, tu světnice, za stolem sedí rodiče s bratry a sestrami, nabírají polévku z misky. A ta polévka, to je jen úkrop s česnekem, čirý jako voda.

„Kdybych jim tak mohl z bídý pomoci!“ povzdychl si Václav a utřel slzu.

„Nebud' smutný!“ řekl mužiček. „Víš co? Zatancuj si, hned ti bude veselo!“

„Jak bych mohl tancovat, když mě nohy bolí!“ namítl chlapec.

Ale mužík vytáhl k kapsy píšťalku a začal hrát tak radostně, že Václav rázem vyskočil. Nohy má lehké jako pírkó a u srdce, u srdce je mu najednou taky lehce. Však on rodičům pomůže, za péči se jim odvděčí.

„Vidíš, hned je líp!“ směje se mužiček. „Tu píšťalku ti dám, je kouzelná... A jestli ji k dobrému použiješ, zbaví tě bídý.“

Mužík domluvil... a je ten tam. Ale před Václavem se prostírá cesta a v dlani svírá píšťalku. Tak to nebyl sen...

Sešel chlapec z hory dolů. V nížině se prostírají sady, právě v nich zraje ovoce.

„Prosím pěkně, dejte mi jedno jablíčko!“ požádal Václav sadáře.

„A co za něj?“

„Na píšťalku vám zahraju.“

Zapískal chlapec, sadář skočil ze stromů, točí se v kole, vyskají, je jim veselo. Ne jedno, hned tři jablka mu dali! Poděkoval Václav, jde dál... až přišel k velikému rybníku. Pro pány tam rybáři vylovili velké kapry, sami si teď na ohýnku drobné rybky pečou.

) 8 (

umí písni rozveselit – co si více přát? Však bylo princezničce proto smutno, že neměla ženicha... a styděla se to říci. Teď je jinak!

Byla svatba, slavná, jak náleží. Rodiče i Václavovi bratři a sestry na ni přijeli. A když se vrátili zpátky do hor, vezli pytel zlatáků. Bída jim už nikdy hrozit nebude!

Tak chudý chlapec ke štěstí přišel, díky kouzelné písťalce. Ale tu jen proto dostal, že myslel na otce a matku dřív než na sebe.

) 10 (

„Prosím pěkně, dejte mi jednu rybičku!“ požádal chlapec.
„A co za ni?“

„Na písťalku vám zahraju.“

Točili se rybáři v kole, bylo jim veselo. Ne jednu, hned tři rybky mu za tu hezkou chvílku dali. Najedl se Václav, posilnil, jde dál. Musí si přece službu hledat, aby rodičům z bídy pomohl. Šel chlapec den, dva, tři... až došel k velikému městu. Lidí všude plno, mají krásné šaty, pevné bory... ale všichni jsou smutní.

„Copak se tu přihodilo, že se ani neusmějete?“ ptá se Václav jedné stařenky.

„Jak bychom se mohli smát, když naše zlatá princezna strůně“, povídá babička. „Taková pěkná panenka to byla a teď je jako stín, kudy chodí, tudy pláče – a nikdo neví proč.“

„Třeba bych ji rozveslil!“ povídá Václav a už běží do královského zámku.

Ale u brány stojí stráž. „To by mohl každý říci, že princezně pomůže! Nepomohli doktoři z celého světa, a ty bys ji chtěl uzdravit? Ani tě nesmím dovnitř pustit, ty jsi pěkný host, v hadrech a dřevácích.“

„Tak neotvírejte, vzácný pane,“ povídá Vašík, „jen mi ukažte, kde má princezna okno.“

Stráž kývla, že tam nahore... a Václav vyndal písťalku. Tak vesele snad ještě nehrál, že mu té smutné dívčiny bylo líto a že si přál, aby se rozesmála.

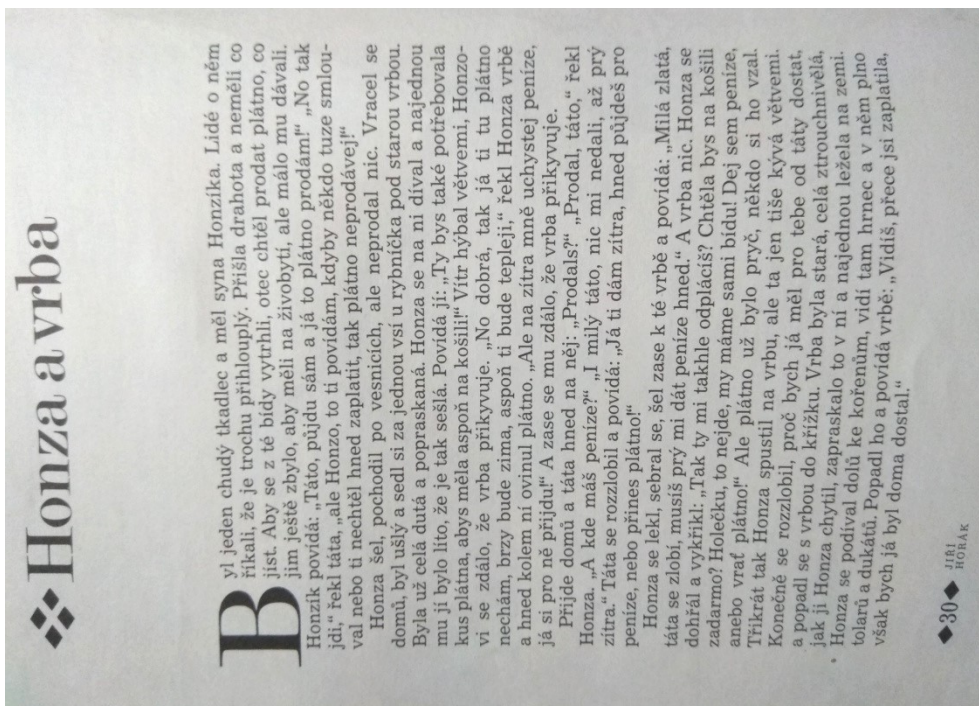
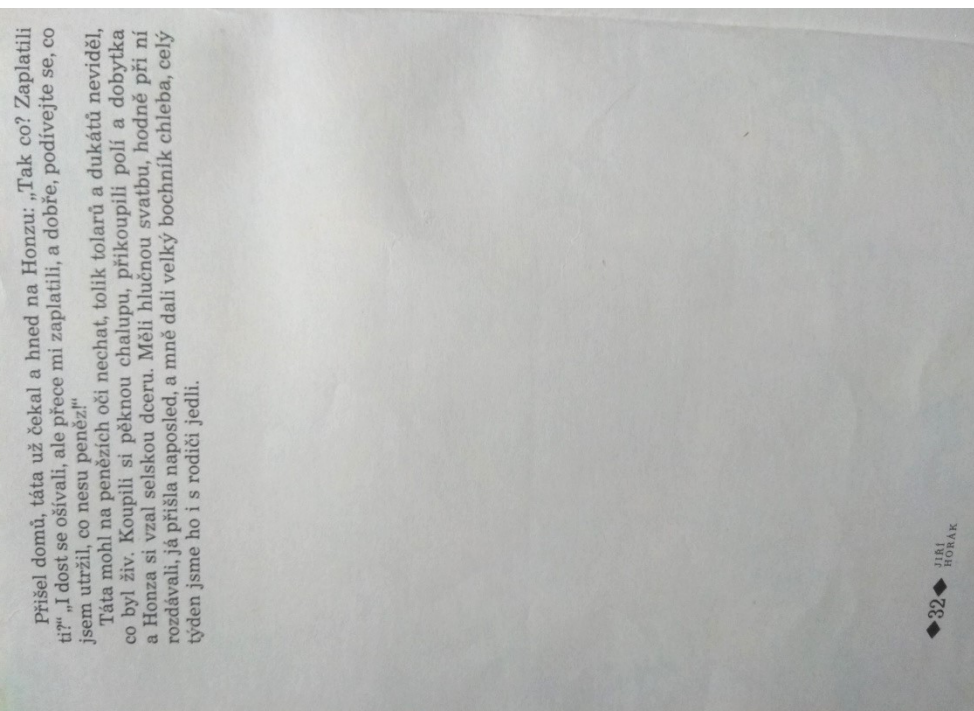
A to se také stalo! Hned po prvních tónech seskočila princeznička z lože a dala se do tance. Ani se neobula, bosýma nožkami podupává a směje se, směje...

„Půlku království ti za tu službu dám!“ volá král na Václava.

„A já si tě za muže vezmu!“ kývá z okna princezna. Třeba v hadrech, třeba v dřevácích, přece je Václav hoch jako jedle. Dívčí srdce

) 9 (

Příloha č. 9 Text - Honza a vrba



Jak Ctibůrek polykal andělíčky

Když měli tatínek s maminkou v chaloupce všechno urovánno, když už pověsili na zeď lampu a postavili na polici hmoždít, vyšla maminka na zápraží a řekla: „Je tu opravdu jako v ráji; ale je tu i rybníček, a já se bojím o Ctibůrka. Je ještě malý, ještě nosívá vzadu cumel, a tak mám strach, že jednou spadne do rybníčka i s cumlem. A co když to nikdo neuvídí? Co když já budu loupat v kuchyni brambory, a jinak tu kolem dokola nikdo nebydlí ani nechodí?“

„Neboj se, maminko,“ utěšoval ji tatínek, „bydlíme teď sice na samotě, ale tak úplně sami přece jenom nejsme. Znáš přece Alíka, ten Ctibůrka ohlídá!“

Alík byl voříšek, ale byl to výborný pes. Pes totiž není jako pes, psi jsou různí a každému se jinak říká: jsou například jezevčáci, křepeláci, chrti, dogy, pudlové, ratlíci, kokršpanělové a vlčáci, a ti nejvzácnější, čistokrevní pejsci se posílají i na výstavy.

Voříšci se na výstavy neposílají, ale kdo má voříška, ten je také v sedmém nebi. Vždyť takový voříšek má od každého vzácného psa něco. Má například jedno ucho jako zlatý kokršpaněl a druhý jako černý kokršpaněl, ocas jako křepelák, srst jako doga, hlád jako chrt a čenich jako vlčák. Ctibůrkův Alík byl právě takovýhle voříšek a každý opravdový znalec psů to na něm poznal na první pohled.

Alík věděl, že je Ctibůrek ještě malý, a nehnul se od něho na krok. Běhali spolu po louce, chytali kobylky a zlatohlávky, pozorovali v tůňkách pstruhy a brouzdali se v potoce. Ale když došli k rybníčku, bylo po kamarádství. Jakmile vkročil Ctibůrek do vody, Alík rrra! – a už ho držel za cumel. Držel a nepustil, třebaže ho Ctibůrek plácal přes čumák, škrabal, štipal a tahal za ocas. Byl to spolehlivý

pes a měl z toho rozum, že by Ctibůrek spadl do hloubky i s cumlem. Toho to ale hnětilo.

„Musím se nějak Alíka zbavit,“ říkal si, „chci se brouzdat i v rybníčku. Ten je větší než potok, tam se to jistě o hodné lín brouzdá, obzvlášť uprostřed!“

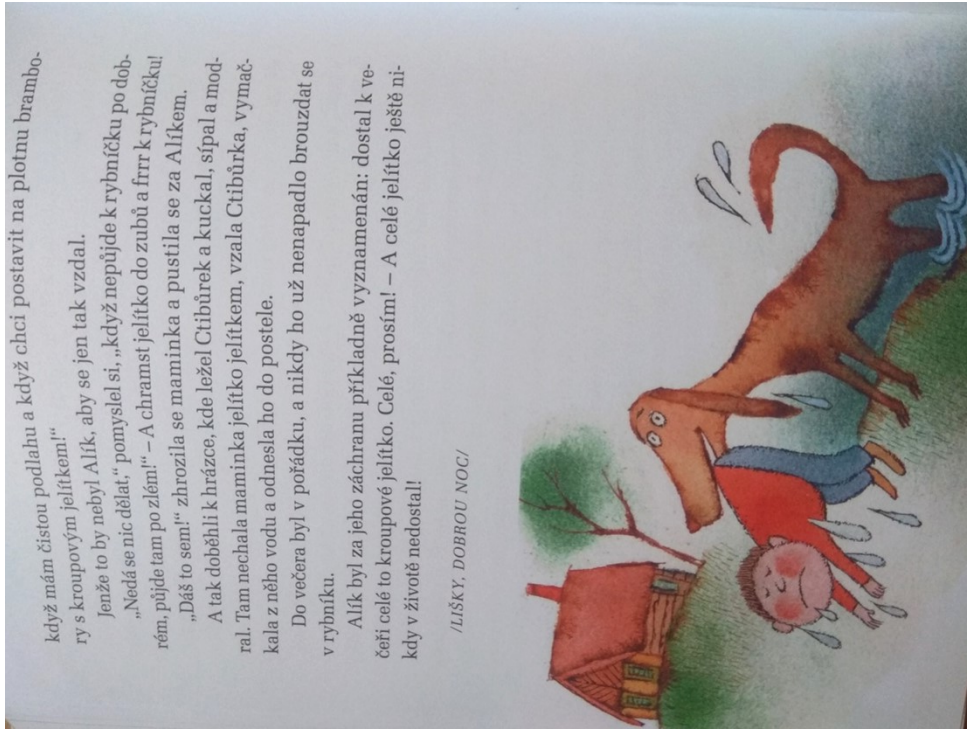
Opravdu si to říkal, protože z toho ještě neměl rozum. Žádné ro-zumné dítě ani nenapadne, aby se brouzdalo ve vodě, kterou nezná. Natož v rybníku, protože v rybníku je hloubka. A největší hloubka je právě uprostřed. Tam by se utopila i kropicí konev, a Ctibůrek byl zrovna tak velký jako kropicí konev.

Přemýšlel a přemýšlel, jak se Alíka zbavit, až na to přišel. „Uvážu ho u boudy,“ řekl si. „Když bude na řetězu, nepoběží za mnou k rybníčku, a já se budu brouzdat, kde budu chtít!“ – A také to tak udělal.

Když maminka loupala v kuchyni brambory, uvázal ho u boudy a rozběhl se k rybníčku. Alík se nejdříve urazil, ale když viděl, kam Ctibůrek utíká, začal vyvádět. Kňučel, vrčel, kníkal a kňoural, ale maminka nic. Loupala brambory, protože dostala kroupové jelítka, a k jelítku jsou nejlepší jediné brambory. Alík vyváděl dál, začal štěkat, řáfat, hafat a bafat, ale maminka pořád nic, jenom si pomyslela: copak že ten pes tak zlobí, že mu Ctibůrek něco provádí? Jestli nepřestanou, tak na ně, mně se zdá, půjdu a oběma jím vytřepu kožich.

Ale Alík nepřestal, naopak, začal ještě víc. Začal vřeščet, pištět a ječet, protože Ctibůrek byl už jen kousíček od vody, a maminka nikde. Maminka pořád loupala v kuchyni brambory k tomu kroupovému jelítku. Nakonec ale přece jen položila škrabku a řekla si: „Už toho mám dost! Kdo má tohle poslouchat? Půjdu na ně a af si mě nepřejí!“

Vzala do ruky měchačku a šla vytřepat Alíkovi a Ctibůrkovi kožich. Ale co nevidí? Alík je na řetězu, vyje a skáče jako papírový čert, a Ctibůrek nikde.



když mám čistou podlahu a když chci postavit na plotnu brambory s kroupovým jelítkem!”

Jenže to by nebyl Alík, aby se jen tak vzdal.

„Nedáš se nic dělat.“ pomyslel si, „když nepůjde k rybníčku po dobrem, půjde tam po zlém!“ – A chramst jelítko do zubů a frrr k rybníčku!

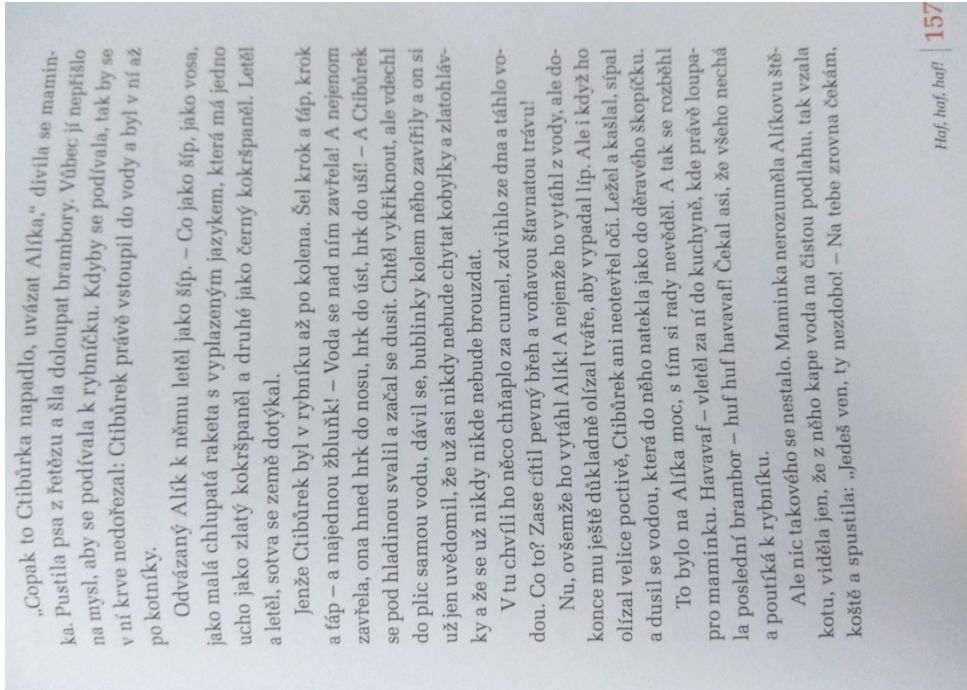
„Dáš to sem!“ zrohorela se maminka a pustila se za Alíkem.

A tak doběhli k hrázce, kde ležel Ctibůrek a kuckal, sípál a modral. Tam nechala maminka jelítko jelítkem, vzala Ctibůrka, vymačkala z něho vodu a odnesla ho do postele.

Do večera byl v pořádku, a nikdy ho už nenapadlo brouzdat se v rybníku.

Alík byl za jeho záchranu příkladně vyznamenán: dostal k večeři celé to kroupové jelítko. Celé, prosím! – A celé jelítko ještě nikdy v životě nedostal!

/LIŠKY, DOBROU NOC/



„Copak to Ctibůrka napadlo, uvázat Alíka,“ divila se maminka. Pustila psa z řetězu a šla doloupat brambory. Vůbec jí nepřišlo na mysl, aby se podívala k rybníčku. Kdyby se podívala, tak by se v ní krve nedořezal: Ctibůrek právě vstoupil do vody a byl v ní až po kotníky.

Odvázaný Alík k němu letěl jako šíp. – Co jako šíp, jako voska, jako malá chlupatá raketa s vyplazeným jazykem, která má jedno ucho jako zlatý kokršpaněl a druhé jako černý kokršpaněl. Letěl a letěl, sotva se země dotýkal.

Jenže Ctibůrek byl v rybníku až po kolena. Šel krok a táp, krok a táp – a najednou žbluň! – Voda se nad ním zavřela! A nejenom zavřela, ona hned hrk do nosu, hrk do úst, hrk do uší! – A Ctibůrek se pod hladinou svalil a začal se dusit. Chtěl vykřiknout, ale všdechl do plic samou vodu, dával se, bublinky kolem něho zavířily a on si už jen uvědomil, že už asi nikdy nebude chytat kobyly a zlatohlávky a že se už nikdy nikde nebude brouzdat.

V tu chvíli ho něco chňaplo za cumel, zdvihlo ze dna a táhlo vodou. Co to? Zase cítil pevný břeh a voňavou šťavnatou travu!

Nu, ovšemže ho vytáhl Alík! A nejenže ho vytáhl z vody, ale dokonce mu ještě důkladně olízal tváře, aby vypadal líp. Ale i když ho olízal velice poctivě, Ctibůrek ani neotevřel oči. Ležel a kašlal, sípál a dusil se vodou, která do něho natekla jako do dřevěného škopičku.

To bylo na Alíka moc, s tím si rady nevěděl. A tak se rozběhl pro maminku. Havavaf – vletěl za ní do kuchyně, kde právě loupla poslední brambor – huf huf havavaf! Čekal asi, že všeho nechá a poutfká k rybníku.

Ale nic takového se nestalo. Maminka nerozuměla Alíkovu štekotu, viděla jen, že z něho kape voda na čistou podlahu, tak vzala koště a spustila: „Jedeš ven, ty nezdobol – Na tebe zrovna čekám,